

જરથોસ્તી ધર્મ શિક્ષણમાળા--પુસ્તક ત્રીજું.

૧-૭-૨-૨-૭

જરથોસ્તી “ધર્મ મત”

લખનાર

ડૉ. નામ જમશેદજી બલસારા, એમ. એ.

બીજી આવૃત્તિ

છાપાવી પ્રગટ કરેનાર

જરથોસ્તી ધર્મ સંબંધી કેળવણી આયોગી
અને

જ્ઞાન ફેલાવનારી મંડળી

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

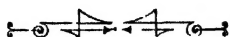
[ગૂજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૨૮૦ ઘર્ગાક

પુસ્તકનું નામ ગરબીની ધમત

વિષય મ : ૮૪૩ : ૫૮૪૨

જરથોશ્તી ધર્મ શિક્ષણમાળા—પુસ્તક ત્રીજું.

જરથોશ્તી “ધર્મ મત”

લખનાર

સોહરાબ જમશેદજી બલસારા, એમ. એ.

બીજી આવૃત્તિ

છપાવી પ્રગટ કરનાર

જરથોશ્તી ધર્મ સંબંધી કેળવણી આપનારી

અને

જ્ઞાન ફેલાવનારી મંડળી

૧૯૨૨

ગ્રંથાલય
સાધારણ
કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૨૦૨૦

આ પુસ્તક ધી જ. ન. પીતીત પારસી આરફનેજ કેપતન પ્રિન્સિંગ
વર્કસ, ન. ૧૪૧ લાલબાગ, પરાલ, મુંબઈમાં મેહરજી બી.
મીઠાઈવાલાએ છાપ્યું છે, અને જરથોસ્તી ધર્મ સંબંધી
કેળવણી આપનારી અને જ્ઞાન ફેલાવનારી મંડળીના
સેક્રેટરી શમ્સ-ઉલ-હકીમ એ. જીવનજી જમશેદજી
મોહી, બી. એ. પીએચ. ડી., સી. આઈ ઈ. એ
મંડળીને માટે પારસી પંચાંગની ઓફીસ,
નાં ૨૦૬, હોન બી રોડ, કોટ, મુંબઈ.
મધેથી પ્રગટ કીધું છે.

(આવૃત્તિ પહેલીના)

ખુલાસો

જ.રથોશ્તી ધર્મ સંબંધી કેળવણી આપનારી
અને જ્ઞાન ફેલાવનારી મંડળી

આપણા ટાળામાં ધર્મ સંબંધી કેળવણી આપવા અને જ્ઞાન ફેલાવવા માટે એક મંડળી, ઉપર નામે, તા. ૧૦ મી જુલાઈ ૧૯૦૩ ને દિને સ્થાપવામાં આવી હતી. એ મંડળીએ ધર્મ સંબંધી કેળવણી આપવા માટે ચોપડીઓની હારમાળા લખાવવાને ઠેરવ્યું છે. તેમાંની પેહેલી “જ.રથોશ્તી ધર્મ સંબંધી પશ્ચાત્તર” એવે નામે પ્રગટ થઈ છે. તેની પેહેલી આવૃત્તિની ૧૦,૦૦૦ નકલ ખપી જવાથી બીજી આવૃત્તિ ૫,૦૦૦ નકલની બાહાર પાડવામાં આવી છે. એ હારમાળાની આ ત્રીજી ચોપડી છે. એ ચોપડી તૈયાર કરાવવા માટે એ મંડળીએ નેમેલી બુક-કમીટી હાલ નીચલા સભાસદોની બનેલી છે :—

શમસુલ ઓલમા હસ્તુર દારાબજી પેશોતનજી
સંબંધી, બી. એ.

હસ્તુર કેખસરૂ જામારપણ જામારપઆશાના.
એરવઢ એહલણ ફેરશાપણ આંટીયા.

શેઠ પેસ્તનણ કુવરણ મોતીવાલા, એમ. એ.,
એલ. એલ. બી.

એરવઢ બહમનણ નશરવાનણ ધાબર, એમ. એ.
શેઠ રૂસ્તમણ કવસણ પારખ.

શેઠ બેહરામગોર તેહમુરસ અંકલેસરીઆ, એમ. એ.
શેઠ જીજીબાઈ પેસ્તનણ મીસ્તરી, એમ. એ.

ડાં માણેકણ બમનણ દાવર, એમ. એ.,
પીએચ. ડી.

શેઠ સોરાબણ જમશેદણ બલસારા, એમ. એ.

શેઠ રતનણ ફરદુનણ ગોરવાલા, એમ. એ.

શેઠ અરદેશર ખરશેદણ વેસાવેવાલા, બી. એ.

શેઠ ખોદાબક્ષ એહલણ પુનેગર, બી. એ.

બાઈ બીખાઈણ અરદેશર એનજનીયર, એમ. એ.

એરવઢ જીવનણ જમશેદણ મો., બી. એ.,
આ. સેક્રેટરી.

એ કમીટીએ કારોબાર મંડળીની બાહા-
લીથી એ ચોપડીઓ લખવાનું કામ નીચલા બે
અહસ્થોને સોંપ્યું છે :—

શેઠ સોરાબણ જમશેદણ બલસારા.

એરવઢ જીવનણ જમશેદણ મોદી.

એઓમાંથી આ ચોપડી મીં સોરાબણ
જમશેદણ બલસારાએ તૈયાર કીધી છે. તેનું

લખાણુ પેહેલ વેહેલે બુક-કમીટીના સઘળા સભાસ-
દોમાં ફેરવવામાં આવ્યું હતું. ત્યાર પછી તે બુક-
કમીટીની પાંચ સભાઓમાં તપાસવામાં આવ્યું
હતું. ત્યાર પછી તે ઢેટલાક ફેરફારો સાથે છપાવવામાં
આવ્યું હતું. તેના છાપેલા પ્રુફે દરેક સભાસ-
દોને પોંદોઆડવામાં આવ્યા હતા. તેઓએ તે
તપાસવા પછી બુક-કમીટીની બીજી ત્રણ સભાઓ
મળી હતી. તે સભાઓમાં તે ઉપર પ્રીથી વિચાર
કરવામાં આવ્યો હતો.

એ ચોપડીના છાપેલા પ્રુફેની અઠક નકલ
આપણી અત્રની જાહેર પારસી સ્કુલોના વડા
ઉસ્તાદો ઉપર મોકલી આપવામાં આવી હતી. એ
સાહેબોએ સામાન્ય રીતે એ ચોપડી માટે પોતાની
પસંદગી જણાવી છે. તેઓની પસંદગીના શબ્દો
સેવટ આપ્યા છે.

આ ચોપડી તપાસનાર બુક-કમીટી આપણા
ભણેલા દસ્તુરો, એરવદો અને બેહદીનોની બનેલી
છે. તે સાહેબોની ખારીક તપાસમાંથી તે પસાર
થઈ છે. વળી તે પારસી સ્કુલોના વડાઓની
પસંદગી પામી છે. માટે મંડળી આશા રાખે છે કે
તે સર્વની પ્રસન્તા પામશે, અને સર્વ જરથોસ્તી

માખાપો આ પુસ્તક પોતાનાં કુટુંબમાં દાખલ
કરી પોતાનાં બચ્ચાઓને તેથી ધર્મ ઠગવણી
આપશે. જરથોસ્તી સ્કુલોના વડા શિક્ષક સાહેબોને
પણ કમીટી અરજ કરે છે કે તેઓએ એ ચોપડી
પોતાની સ્કુલોમાં ધર્મ શિક્ષણ માટે દાખલ કરવી.

કમીટી હસ્તકની ચોપડીઓનાં લખાણની
જોડણી શુદ્ધ અને સરખી રહે તે માટે બુક-કમીટી-
ના એક મહાસદ શેઠ જીજીભાઈ પેસ્તનજી મીસ-
તરી જે મહેનત લે છે તે માટે તેવણ સાહેબનો
ઉપકાર માનવામાં આવે છે.

રોજ ૧ લો, માહ ૨ જો, શહેનગાહી સને ૧૨૮૦. }
તા. ૧૩ મી અક્ટોબર ૧૯૧૦.

કારોબાર મંડળીના હોકમથી,
જીવનજી જમશેદજી મોદી,
ઑ. સેક્રટરી.

કેટલીક પારસી સ્કુલોના વડાઓનાં આ ચોપડી બાબે મતો

એરવઢ પાલનજી દોરામજી પાવરી બી. એ , તે ધી
બેરામજી જીજીભાઇ ચેરીટેબલ ઇન્સ્ટીટ્યુશનના ધર્મશિક્ષક
તા. ૨૪મી ઓક્ટોબર ૧૯૧૦નાં પત્રમાં જણાવે છે કે:—

It seems to be a decently written book-
let containing very valuable lessons on some
of the most important Zoroastrian Doctrines.

શેઠ હેરમસજી પાલનજી પાવરી બી. એ , તે એસ-
પ્લેનેડ હાઇ સ્કુલના હેડ માસ્તર તા. ૨જી નવેમ્બર ૧૯૧૦
નાં પત્રમાં જણાવે છે કે:—

“ I find the lessons interesting and well-
written.”

શેઠ દુરામજી બમનજી માસ્તર, બી. એ., તે ફાઈ એન્ડ
પ્રોપાયટરી હાઈ સ્કુલના હેડ માસ્તર તા. ૫મી ડિસેમ્બર
૧૯૧૦નાં પત્રમાં જણાવે છે કે:—

The Third Book of the Series published
under the auspices of the Society for the pro-
motion of Religious Education amongst the

Parsecs seems to me as usefull in imparting religious instruction to boys and girls as the First and Second Books of the series. The Society is doing a great service to the Parsi community in having undertaken to propagate a knowledge of the Zoroastrian religion among Parsi children and to impress on their minds the great moral truths taught by that religion. The Society is to be congratulated on the results it has hitherto achieved by means of such books.

બીજી આવૃત્તિના ખુલાસો

જરથોશ્ટી ધર્મ સંબંધી કેળવણી આપ-
નારી અને જ્ઞાન ફેલાવનારી મંડળી

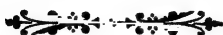
આ ચોપડીની પેહેલે છપાવેલી ૫૦૦૦ નકલો
અપી જવાથી થોડાક ફેરફાર સાથે આ બીજી આવૃ-
ત્તિની ૫૦૦૦ નકલ છપાવી છે.

રેાજ ૧૦ મે, માહ ૧૦ મે, શકેનશાહી સને ૧૨૯૧. }
તા. ૧૬ મી જુન ૧૯૨૨. }

જીવનજી જમશેદજી મોદી

આ. સંકુટરી.

પ્રકરણ પહેલું અહુરમઝદ

દાદાર અહુરમઝદ પેદા કરનાર અને મોહોટો
સાહેબ છે

તમામ જગતનો સાહેબ અશે! દાદાર અહુરમઝદ છે. તેણે પૃથ્વી તેમજ આસ્માન બન્ને પેદા કર્યા છે; અને એઓમાંથી સર્વે ચીજો તેણે ઘણીજ ઉત્તમ રીતે સજ્જ છે. તેઓમાં ઘણીએક મોહટાર્જ બરેલી ચીજો છે, ઘણીએક અજબ જેવી ચીજો છે, અને ઘણીએક સુંદર ચીજો છે. તે સર્વેની યોજના ઘણીજ ઠહાપણુ બરેલી છે; અને તે સર્વેની રચના ઘણીજ રળિયામણી છે. એ જોઈને આપણાં દિલમાં ઘણીજ ખુશાલી પેદા થાય છે, અને આપણાં મનને ઘણીએક ઠહાપણુ મુજે છે.

એ તમામ મહાભારત જગતને ખુદાએ એકલાએજ પેદા કર્યું છે; અને તેને તે એકલોજ ટકાવે છે. તેમજ એકલો જ ભાગીદાર કોઈ પણ નથી તેમજ તેનો

હરીફની કોઈ નથી. કુલ જગતમાં તે એકલોજ સાહેબી ભોગવે છે.

આ બોહળાં જગતમાં અહુરમજદનાં અગણિત કાર્યો આપણી નજરે પડે છે; તે ઉપરથી તેની હસ્તી આપણને માલમ પડી આવે છે; અને જગતનો કારો-બાર ચલાવનાર એક મોહોટો સાહેબ છે એવું આપણે માન્યે છીએ. પણ તે સાહેબ આપણી નજરે પડતો નથી, કેમકે તેને શરીર કે આકાર કાંઈએ નથી; તે મીનોઈ એટલે મનમાંજ સમજી શકાય એવો છે.

**અરો! અહુરમજદ ઉત્તમ કહાપણ અને
ઉત્તમ શક્તિ ધરાવે છે**

કુદરતની ચીજો અને તેનો કારોબાર આપણે તપાસીએ છીએ ત્યારે આપણને ઘણાએક વિચારો સુજે છે. તેમાં મુખ્ય એ માલમ પડે છે કે તેઓનો બનાવનાર અને તેનો ટકાવનાર ઘણોજ અક્કલમંદ અને ઘણોજ જોરેમંદ છે. ખુદાની અકકલ અને ખુદાની શક્તિ એવાં મહાભારત છે કે તે જોઈને આપણે હેરત થઈ જઈએ છીએ. આપણાથી તો એક કરચ જેટલું પાંદડુંની બનાવી શકાતું નથી, પણ તેણે તો આ બોહળાં જગતની સર્વે ચીજો બનાવી છે; આપ-

જુથી તો થોડાક મજુથી વધુ બોલે ઉચકી શકતો નથી, પણ તેણે તો ન કદપી શકાય એટલા વિસ્તારમાં તારાઓનાં અને ગ્રહોનાં મંડળોને અધ્ધર ટકાવી રાખ્યાં છે, અને તેઓને નિયમિત ફરતાં રાખ્યાં છે. આપણાથી તો થોડાંક દામથી વધુ ઉપર ધ્યાન આપી શકાતું નથી, પણ તે તો તમામ જગતનાં અગણિત કાર્યો ઉપર સામટું અને નહિ બુલે એવું ધ્યાન રાખે છે.

જમીનમાં ખીજ પડે છે; તેમાંથી પીલો કુટે છે; પીલાનો છોડ થાય છે; છોડનું ઝાડ થાય છે; ઝાડ ઉપર ફુલ આવે છે; અને ફુલમાંથી ફળ થાય છે. એટલું થતાં તેમાં અસંખ્ય અને હેરત લરેલા ફેરફારો થાય છે. એ સર્વે ખુદાનાં અદ્ભુત ડહાપણથી થાય છે, અને તેની મહાભારત શક્તિથી તે પાર પડે છે. પણ એ બધું તો એકજ ચીજના બાળમાં થાય છે. એવી તો ખીજ નહિ ગણાય એટલી ચીજો છે. તેઓના સર્વેના ફેરફારો ઉપર ખુદાનું ધ્યાન સામટુંજ લાગી રહેલું છે, અને તેઓ સર્વે ઉપર તેની શક્તિ સામટીજ કામે વળગી રહેલી છે.

આકાશની અંદરના ગોળાઓ માણસથી ગણી શકાતા નથી. તેઓ દરેક એક ખીજથી લખખો, કરોડો, કે અબજો માર્ગલ દુર છે. પણ તેઓ એટલા બધા અને એટલા

ફર હોવા છતાં પોતાનો માર્ગ નિયમિત લેતા રહે છે. તેમજ તેઓમાંના દરેક ઉપર અસંખ્ય ધનાવેશ બનતા રહે છે. એમાં જરાકબી ચુક થતી નથી. એબી સમગ્ર ખુદાનાંજ હદાપણથી અને ખુદાનીજ શક્તિથી થાય છે.

આપણા અશો પેગામ્બર જરથોસ્તે એ ઉત્તમ હદાપણ અને ખુલ્લું શક્તિ જોઈ લીધાં હતાં. તેથીજ તે સાહેબે કહ્યું છે કે:

“ઓ અશો અહુરમજ્દ ! આ કુલ જેહાનમાં નજર આવતા અશોઈના કાયદાનો પિતા તું સિવાય કોણ છે ?

“આ આફતાબ અને સેતારાઓને પોતાનો માર્ગ લેવાનું તું સિવાય કોણે નેમી આપ્યું છે ?

“આ માહતાબના ચળકાટમાં તું વગર કોણથી વધઘટ થાય છે ?

“આ દુન્યાને વગર ટેકો આપવે તે નહિ તો કોણે ટકાવી રાખી છે ?

“પાણી અને વનસ્પતિ તું સિવાય કોણથી પેદા થયાં છે ?

“પવન ને વાદળાં જોડીને આવી રીતે ઝડપથી ઉડતાં કોણે કીધાં છે ?

“ એ જ્યાં જોઇએ ત્યાં દેખાતું ઉત્તમ ડહાપણ તારું નહિ તો કોણનું છે ? રોશની અને અંધારું, ઉંઘ અને જાગૃતિ રચવામાં તારી કરામત કેટલી બધી છે ! ”.....વગેરે—(યસ્ન ૪૪, ક. ૩—૫ નો સાર).

અશો દાદાર અહુરમઝદનું આવું ઉત્તમ ડહાપણ અને આવી ખુલ્લું દાકિત આપણે સમજીએ છીએ ત્યારે તેની સેતાયશ કરવાની આપણને કુદરતીજ લાગણી થાય છે.

ખુદા સંપૂર્ણ બલો છે

અશો દાદાર અહુરમઝદ સંપૂર્ણ બલો છે. તેણે જે અસંખ્ય ચીજો પેદા કીધી છે તે સર્વ કાયદા ભરેલીજ છે. તેનાં સર્વ કાર્યો ભલાઈ ભરેલાંજ છે.

આપણી ખાકી જીંદગી ટકાવવાને વાસ્તે તેણે પકકો બંદોબસ્ત કરી રાખ્યો છે. આપણને હવા મળતી જો બંધ થાય તો થોડાકજ વખતમાં આપણે મરણ પામ્યે, પણ એ જરૂરની ચીજ ખુદાએ અખુટ જથ્થામાં પુરી પાડી છે. પાણી વગર પણ આપણાથી જીવી શકાય નહિ, પણ તેનીથી તેણે જગેજગ ઘોઠવણ કરેલી છે. ઉભય વગર આપણને આલે નહિ, તેથી આપણને નિયમિત અને તરફતરફની

રીતે મલે એવી તેણે યોજના કરી રાખેલી છે. જો-
રાકની આપણને વખતો વખત જરૂર પડે છે, તે પણ
મેળવવાનાં અસંખ્ય સાધનો તેણે આપણને પુરાં
પાડેલાં છે. એ સિવાય આપણાં રાજી ઉદ્યોગ તેમજ
સુખ સગવડની અગણિત ચીજો તેણે સર્જી રાખી
છે, તથા ચોજી મુકી છે. પણ એ સર્વને મેળવવા
અને લોગવવા વાસ્તે ઇન્સાને મહેનત લેવી જોઈએ
એવો રૂઠો નિયમ ખુદાએ રાખેલો છે. લલી મહેનત
લેવાથીજ માણસ બેહતરીએ ચઢી શકે છે.

આપણી મીનોઈ જીંદગીને વાસ્તેની તેણે રૂઠો
નિયમ રાખેલો છે; આપણાં સર્વ કાર્યોનો બદલો આપ-
ણી રૂઠી યા ભુંડી કણી મુજબનોજ મળ્યો જાય
એવું તેણે નક્કી કરી રાખેલું છે. જેઓ લલાં થવા
માગે તેઓને તેમાં દરેક રીતે મદદ મળે એવી ગોઠ-
વણ તેણે કરી રાખેલી છે, તેમજ જેઓ જુરાઈમાં
લપસી પડતાં હોય તેઓને તેથી વારવાનીથી તેણે
સર્વે યોજના કીધેલી છે.

એ સઘળાં ઉપરથી જણાઈ આવે છે કે ખુદા
આપણે સાચો મિત્ર છે. તેથી આપણે તેને
દિલોજાનથી લજવો જોઈએ; આપણે તેની સેતાયશ
કરવી જોઈએ; અને તેની મરજી જે લલીજ છે તે

મુજબજ ચાલવાનો ઠરાવ કરવો જોઈએ, તથા તે મુજબજ વરતવું જોઈએ.

ખુદા સંપૂર્ણ અશો છે

પાક દાદાર અદુરમજદ અશો છે, તેથી તેનાં સર્વે કાર્યો ઉત્તમ પ્રકારનાં અને નિયમિત છે. કશું ખામી ભર્યું તેનાથી થતું નથી; તેમજ કશું કાયદાથી ઉલટું તે કરતો નથી. તેથી તમામ જગત કાયદાસર ચાલે છે. ખુદાનું સેતારાઓ, આકૃતાબ, માહુતાબ તથા પૃથ્વી એ સઘળાં પોતાનું કામ નિયમિત કર્યાં જાય છે. મોસમો પોતાના વખતસર આવે છે, અને વખતસર પાછી જાય છે. ભર્તી અને ઝોટ, દિવસ અને રાત, નિયમસર ફેરબદલ થાય છે. અને દુન્યાની તમામ ચીજો કાયદાસરજ પેદા થાય છે, કાયદાસરજ વધે છે, અને કાયદાસરજ નાશ પામે છે.

ઝોટલે કુદરતની તમામ ચીજોમાં ચાલુ નિયમ નજર આવે છે. અને જેમ ખાકી ચીજોમાં નિયમ દાખલ કરેલો છે, તેમ મીનાઈ ચીજોનેથી નિયમને તાબે રાખેલી છે. તેમાં મુખ્ય એ છે કે ભલાઈ આપ'દે ફત્તેહમંદ થાય છે, અને ખૂરાઈ આપ'દે હાર પામે છે. ભલાઈથી ખુબસુર્તી પેદા થાય છે, તથા

મહોદય ઝને નૂર ખીલે છે; અને પુરાણથી બદસૂતી પેઢા થાય છે, તથા હલકાપણું અને નજીસાત વધે છે.

એ અશો નિયમ માણસની છ'દગીને પણ લાગુ પાડેલો છે. ભલી કરણીવાલું માણસ મીનોઈ સુધારામાં આગળ વધે છે, તેનાંમાં જ્ઞાનનો પ્રકાશ વધતો જાય છે, અને તે ખૂબસૂતી તથા મીનોઈ નૂર મેળવતું જાય છે; ખૂરી કરણીવાલું માણસ મીનોઈ ખીગાડમાં આગળ વધે છે, તે અજ્ઞાન થતું જાય છે, અને તે બદસૂતી તથા કંગાલ્યત મેળવતું જાય છે. એ મુજબ ભલી કરણીવાળું માણસ સુખી હોય છે, અને ખૂરી કરણીવાળું માણસ દુઃખી હોય છે. તેથી ઇન્સાન જ્યારે એ નિયમ પિછાને છે ત્યારે તે પુરાણની રાહ છોડી દેવા માગે છે; અને ભલાઈની રાહ ઉપર આવવા તે મેહનત લે છે, એટલે અશોઈના ઇન્સાફી કાયદાથી ભક્ષાં તેમજ ખૂરાં બન્ને કાયદોજ મેળવે છે.

અશો હાદર અહુરમજદ તમામ જગતનો
પાદશાહ છે; તેની પાદશાહી હંમેશાની છે;
અને તેની મીનોઈ નજર સર્વ ચીજો પર
ઠરેલી છે

કુદરતની સર્વે ચીજોમાં પુદાના નિયમો કામે વળ-
જેલા છે, તેઓ પોતાની અસર અચૂક ઉપજાવતા રહે

છે. એ ઉપરથી માલમ પડે છે કે તમામ જગતને પોતાના નિયમોને તાબે રાખવાની દ્રઢશક્તિ અહુરમજ્દ શક્તિ ધરાવે છે. એટલે કે તમામ જગત ઉપર તે પાદશાહી ચલાવે છે.

ખુદાની એ પાદશાહી હંમેશની ચાલતી આવી છે; અને હંમેશ સુધી તે ચાલતી રહેશે. જ્યાં સુધી તેની હસ્તી કાયમ રહેશે ત્યાં સુધી તેની શક્તિથી કાયમ રહેશે, અને તેની હસ્તી તો હંમેશનીજ કાયમ રહેશે, તે સાથે તેની શક્તિથી હંમેશનીજ કાયમ રહેશે.

વળી ખુદાનું મન પણ સંપૂર્ણ શક્તિવાન છે: તે જે કાંઈ ઇચ્છતો રહ્યા છે તે અચૂક અમલમાં મુકાતું રહ્યું છે. અને તેની ઇચ્છા હંમેશની ભલ્લી અને કાયદેસરની છે, તેથી જગતમાં ભલાઈ અને કાયદો અમલ ભોગવતાં રહ્યાં છે.

પોતાની સંપૂર્ણ મનશક્તિથી તે જગતની સર્વે ચીજો જાણે છે, અને તે દરેકને તે જોય છે. જેમ છેક દૂરના એક સેતારા ઉપર બનતા સર્વે બનાવો તે જોય છે, તેમ એક પથ્થરમાં થતા સર્વે ફેરફાર પણ તે જોય છે; જેમ તમામ ઇન્સાનજાતની જીંદગીના બનાવો તે જોય છે, તેમ એક જીવમાં જીવન-વરની જીંદગીના પણ સર્વે બનાવો તે જોય છે; જેમ આપણાં બહાર કાર્યો તે જોય છે, તેમ આપણાં મનનાં

છુપાં કાર્યોથી તે જોય છે. જગતની તમામ ચીજ અને જગતના તમામ ખનાવો તે જોય છે અને જાણે છે.

ત્યારે આપણાં ગમે એવાં છુપાં કાર્યોથી અશો દાદાર અહુરમજદ તો ખુલ્લે ખુલ્લાં જોવાની શક્તિ ધરાવે છે. તેથી દરેક ઇન્સાનને ઘટે છે કે જે કોઈ કાર્યથી ખુદાની નજરમાં તે હલકો ઠરે તે કાર્ય કરતાં તેણે અચકવું. એક સાધારણ ઇન્સાનનીથી નજર આગળ કોઈ ખૂડું કાર્ય કરતાં આપણે અચકીએ છીએ ત્યારે અશો ખુદાની નજર આગળ ખૂડું કરતાં તો આપણે લખખો દરજ્જે વધુ અચકવું જોઈએ.

અને તે દેખાડવા માટે તેણે આ જીંદગી અશોઈની રાહે ગુજારવી જોઈએ; પોતાના વિચાર, વચન અને કામ તેણે એવાં રૂકાં અને સદગુણી રાખવાં જોઈએ કે તે પરવરદેગારના ચાહને લાયક થઈ પડે અને હરેક બીજા ઇન્સાનને પ્રીય, મદદગાર અને ઉપયોગી થાય. જાનવરો તરફ મમતા બતાવે અને તેમની માવજત લે અને કુદરતની સર્વે ચીજનો રૂઝે ઉપયોગ કરી તેમને સંભાળે. કેમકે ખુદાને હસ્તકની સર્વે પેદાયશો તરફ રૂડી રીતે વરતવું એ તેની તરફનો ચાહ દર્શાવવા બરાબર છે. એટલું છતાં પાક ખુદા તરફ પાધરી આસ્થા રાખવી અને તેની તરફ દિલ અને જાનને આકર્ષેલાં રાખવાં એ બી ઇન્સાનની પવિત્રતાની નિશાની છે.

ખુદા ઉપર ઇન્સાને દિલ લગાડવું જોઈએ

આપણા પાક પેગામ્બર, અશો જરથોશ્ત, ખુદા તરફ જનકેશાની કરે છે કે: “પોતાનાં તનની છાંદગી અશોઈ તરફ લઈ જનાર લલા વિચાર, વચન અને કામની ઉત્તમતા, સદગુણ તરફની તાબેદારી, અને લલાઈમાં મેળવેલી તાકાત,—એ સર્વે એ મહાન દાનેશમંદ ખુદા ! જરથોશ્ત ભેટ તરીકે તને અર્પણ કરે છે.” (યસ્ન ૩૪, ક. ૧૪.)

એજ મુજબ દરેક ઇન્સાને ખુદા ઉપર દિલ લગાડવું જોઈએ. તમામ સદગુણ ભરેલો અશો ખુદા આપણી સાથજ છે; તે આપણને પોતાનાં મિટી ગોઠમાં જાણે ચાંપીજ રાખે છે; અને આપણને સર્વે દુઃખોમાંથી તારી કઢાડીને ઉત્તમ સુખે પહોંચતાં જવા વાસ્તેની સર્વે ગોઠવણ તેણે કરીજ રાખેલી છે;— એ બધું બુદ્ધેલો ઇન્સાન સમજતોજ હોય તો પછી તેને દુઃખજ શાનું હોય ? અશો દાદાર અદુરમજદ સર્વ શક્તિવાન છે, અને તેનામાં લલાઈ એવી ઉભાયા કરે છે કે તે સર્વે તરફ એક સાચે સચ્ચા ‘મિત્ર, ભાઈ કે બાપ’ જેવો હેતવાળો છે; અને તેનાં રાજ્યમાં લલાઈની રાહ ઉપર જીવ્યાથી ઉત્તમ સુખ મળે છે;—એ બધું ઇન્સાન ધ્યાન રાખે તો પછી ખ્યાલી સુખ તે શા વાસ્તે શોધે ?

ત્યારે ખુદા જે તમામ સુંદર અને મોહટાઇભરી
જેહાનમાં છુપો રહે છે, અને ઇન્સાનનાં પાક જીવનમાં
માલુમ પડે છે, તેને લલાઇ અને સચ્ચાઇની રાક્ષનીની
મહકથી શોધી કહાડો, અને તેની રૂડી સંગતમાં વસો;
કે ખૂરાઇ તમોથી દૂર થાય, લલાઇ તમોમાં વધે, અને
તેથી ઉત્તમ રાહત અને ખુશાલી પેદા થાય.

પ્રકરણ બીજું

વખત

‘જૂવાન અકર્ન,’ ‘જૂવાન હર્ગોખદાત,’ અને
જમાલાઓ.

વખતનો છાપ સર્વે ચીજો ઉપર પડેલો હોય છે.
કોઇ ચીજની હસ્તી થોડાજ વખતમાંથી પસાર થયલી
હોય છે; અને કોઇ ચીજની હસ્તી વધુ વખતમાંથી
પસાર થયલી હોય છે; પણ ઉંમર વગરની કોઇ પણ
ચીજ કોઇ શકતી નથી; એટલે કે વખતના છાપ વગ-
રની કોઇ પણ ચીજ કોઇ શકતી નથી.

વખત બે પ્રકારનો હોય છે: એક ‘અનંત વખત’
અને એક ‘માપીત વખત’. અનંત વખત તે છે કે

જેને શરૂઆત પશુ નથી અને છેડા પશુ નથી; જ્યારે માપીત વખતને શરૂઆત તેમજ છેડા બન્ને છે. અનંત વખતને અવસ્થામાં 'જ્વાન્ અર્કન' એકલે 'છેડા વગરનો જમાનો' કહેવામાં આવેલો છે. એ અનંત વખતની હંમેશગી અશેા દાદાર અહુરમજ્દ પોતે લોગવે છે; કેમકે અશેા દાદાર અહુરમજ્દની ઉંમરને શરૂઆતથી નથી અને છેડાથી નથી: તે હંમેશ હતો અને હંમેશ રહેશે.

માપીત વખતને અવસ્થામાં 'જ્વાન્ દર્ગો ખદાત' એટલે 'લંબાઈમાં મુકરર થઈ શકે એવો જમાનો' કહેવામાં આવેલો છે. માપીત વખતમાં અગણિત જમાનાઓ અથવા કાળચક્રો સમાયલાં છે. એ જમાનાઓની લંબાઈ માણસને સવલ પડતી ગણતરી મુજબ મુકરર કરવામાં આવે છે. એ રીતે ગયોમર્તથી તે સચોશ્યંત સૂધીના વખતને એક જમાનો કહેવામાં આવે છે. હાલ આપણે એજ જમાનામાં વસીએ છીએ.

ગયોમર્તના વખતથી પહેલી માણસાઈ હાલત બહાર થઈ હતી; એ આપણા બાળમાં અગત્યનો બનાવ હતો, તેથી એ વખતથી આપણા જમાનાની શરૂઆત ગણવામાં આવેલી છે.

એ વખતથી ઇન્સાન ખૂરાઈની સામેની લડાઈમાં મથેલું રહ્યું છે; અને જ્યારે સચોશ્યંતનો વખત

આવશે ત્યારે એ લડાઈમાં તે પૂરી છૂત મેળવી રહેશે. ખૂરાઈ ઉપરની આપણી પૂરી છૂત પણ આપણા બાબમાં ઘણા અગત્યનો બનાવ છે, તેથી એ વખતે એક જમાનો પૂરો થયેલો આપણે ગણ્યે છીએ.

વખત અચુક રીતે પસાર થઈ જાય છે ;
વખતનો ફૂડો ઉપયોગ કરવાની
ઈન્સાનની ફરજ

વખત અચુક રીતે અને જરાકબી થોડા વગર પસાર થઈ જાય છે. ભવિષ્યના અનંત વખતમાંથી પણ પછી પણ દોડતી આવે છે, અને તે ભૂતકાળમાં ચાલી જાય છે. એ ચાલી ગયેલી પણ કદીબી પાછી આવતી નથી.

હંમેશાં કેટલીએક પળો એવી આવે છે કે જે વખતે કોઈ કામ કરી લેવાની સારી તક મળે છે ; અને તે પળો ચાલી જવા સાથે તે તકબી ચાલી જાય છે. એવી તકો ફરીથી આવશેજ એવી આપણને કદી ખાતરી હોઈ શકતી નથી. તેથી ઈન્સાનને લાજમ છે કે જે કોઈ સારી તક આવે તેનો તુરત ઉપયોગ કરી લેવો; અને જે કામ એક તકે થઈ જતું હોય તેને બીજી તક ઉપર નાખવું નહિ બોધ્યું. પહેલી તકનો ઉપયોગ કરી લેનાર માણસ હંમેશાં ફૂલેફૂલું હોય છે.

વખતનો ભલો ઉદ્યોગ કરવો એ માનસની ઘણી અગત્યની ફરજ છે. કુદરતનાં કામો તપાસ્તાં સહેજ-માંજ જણાઈ જાય છે કે ભલો ઉદ્યોગ એ તેનો નિયમજ છે. વખતનો ખારીકમાં ખારીક ભાગળી હ્યાં નકામો જતો નથી. આકાશ મ'ડળો અને સેતારાઓ, આક્રતાળ, ગ્રહો અને માહતાળ વગેરે સર્વે પોતાનું કાર્ય નિયમિત કર્યાં જાય છે; તેમાં કોઈ ભુલતાં નથી કે થોભતાં નથી; આ પૃથ્વી ઉપરથી જમીન, હવા, પાણી વગેરેમાં ખુદાની શક્તિઓ અચુક રીતે કામો વળગેલી છે; આડપાન વનસ્પતિઓ પોતાના કાયદા મુજબ ઉગે છે અને નાશ પામે છે, પંખી પંખેરાંઓ પહોર ફાટતાંજ ઝાડોની રળિયામણી ઘટામાંના પોતાના માળાઓમાં જાગી ઉઠે છે, અને જાણે અશો દાદાર અહુરમજદની સેતાયશનાં સુંદર ગીતો ગાય છે, અને પછી પોતાને કામો વળગી જાય છે. વળી મધમાખી, કીડી જેવાં જીવજંતુઓથી ઉદ્યોગમાં મથેલાં રહે છે.

એ મુજબ જ્યાં જોઈએ ત્યાં કુદરતમાં ભલો ઉદ્યમ નજરે પડે છે, અને ઇન્સાન કુદરતના કાયદાની બહાર નથી, તેથી તેણે પણ ભલાઈ માટેનો ઉદ્યમ કરવો જોઈએ. એમ કરવાથીજ તે પોતાની ઉત્તમ હાલતે અને ઉત્તમ સુખે પહોંચતો જશે.

ફોડો ઉજમ પકડવા અવસ્થામાં કહેલું છે કે દર આમદાદે સરોવરો મોગાં જાણે પોકાર કરે છે કે:

“શેતાબ ઉઠો, ઓ માણસો! તથા ભૂંડાઈને તુચ્છકાર કરો, (કેમકે જુઓ) આ લાસર્યો હાથવાળી આળસાઈ તમો તરફ દોડે છે. તે તમામ હાડમંદ દુન્યાને જાગતાંની સાથેજ પાછી ખાખમાં નાખી દે છે; (અને જાણે એવું કહે છે કે), ‘હજી સુઈ રહો, માણસો! વખત થયો નથી,’ મગર તમો સારા વિચારેલા વિચાર, સારા જોલેલા સખન અને સારાં કીધેલાં કામ એ ત્રણ ઉત્તમ ચીજો તરફ (જરાળી) બેદરકાર થશો ના; જ્યારે ખુરા વિચારેલા વિચાર, ખુરા જોલેલા સુખન, અને ખુરાં કીધેલાં કામો તરફ તો (તમો હંમેશ તમામ) તુચ્છકાર બતાવતા રહેજો”-(વંદીદાદ ૧૮, ક. ૧૬-૧૭).

પ્રકરણ ત્રીજું

પેદાયશ

સર્વે પેદાયશો તથા તેઓમાં જણાતા નિય-
મોથી થયલું કુદરતનું બંધારણ

કુદરતમાં એક હાથ ઉપર મીનોઈ શક્તિઓ તથા મીનોઈ કાયદાઓ હસ્તી ધરાવે છે; અને ખીજા હાથ ઉપર આસ્માનની અંદરની અને જમીન ઉપરની તરે-

હવાર ચીજો જાહેર પડે છે. એ સર્વે પેદાયશોથી કુદ-
રતનું બંધારણ થયલું છે.

કુદરતનું બંધારણ અશો દાદાર અહુરમઝદે ઘણીજ
ઠહાપણુભરેલી રીતે ચોજેલું છે. તેથી પેદાયશની જે
કેઈ ચીજોના સંબંધમાં આપણુ આંચે છિએ તેથી
આપણુને આયદે કાયદો હાંસલ થાય છે.

કુદરતની જે ચીજનું આપણુને સૌથી વધુ કામ
પડે છે તે આપણું શરીર છે. શરીરની બનાવટ ઘણીજ
કરામત ભરેલી છે; અને તેની કામ કરવાની રીતો
ઘણીજ હેરત ભરેલી છે. શરીરમાં આપણું રવાન
વસે છે, અને તેમાં રહીને કામ કરવાની તેને સગવડ
મળે છે. રૂડા ઉદ્યમથી રવાન બેહતરીએ ચહડે છે.
તેથી ઉદ્યમ કરવામાં તેને સગવડ આપવાને લીધે
શરીરની પેદાયશ ઘણી કાયદા ભરેલી છે.

આ જમીન ઉપરની સર્વે પેદાયશો આપણુને કામ
આવે એવી છે. હવા, પાણી અને ખોરાકની તરેહવાર
ચીજો આપણાં શરીરને ટકાવે છે. અનાજ અને ગ્રાહ-
પાનો આપણુને ઘણો અગત્યનો ઉદ્યમ પુરો પાડે
છે. જંગલો અને ખણીજ પદાર્થોમાંથી ઉદ્યોગની ઘણી
એક ચીજો મલે છે. પાણીના ધોધ, હવા, વરાળ, વીજળી,
આતશ વગેરેથી માણસ ઉદ્યોગમાં મદદ મેળવે છે.
અને વળી જમીન ઉપરની તેમજ આસમાની ચીજોનો
તથા તેઓમાં જણાતા નિયમોનો કેટલાક માણસો

અભ્યાસ કરે છે; તેથી તેઓ ઠહાપણ મેળવે છે, અને પોતાની શક્તિ ખીલવે છે.

એ મુજબ કુદરતની પેઢાયશો રૂડી અને ફાયદા-ભરી છે. એઓ વિષે પાક અવસ્તામાં કહેલું છે કે, “ભુલ્લં દાનેશભયં। ખુદા અહુરમજદે દુન્યાની ચીને પેદા કીધી છે. તેઓ ઘણીજ રૂડી, અને ઘણીજ સુંદર, અને ઘણીજ અભયબ જેવી, અને ઘણીજ મહોટાઇ ભરી, તથા ઘણીજ ઝળકાટભરી છે.” (જમયાદ, યશત, દ્. ૧૦.)

કુદરતમાં કામે વળગેલા બે મીનો

કુદરતની તમામ ચીનેમાં બે મીનો કામે વળગેલા છે. એક ‘સ્પેન્ત મઇન્યુ’ એટલે ‘સંપૂર્ણતા માટેની મીનોઇ વળણ’ છે; અને બીજો ‘અંઝ મઇન્યુ’ એટલે ‘નાશ માટેની મીનોઇ વળણ’ છે.

જગતની ચીનેમાં જન્મ, ઉગવું, વધારો અને દોરોસ્તી એ સર્વે ‘સ્પેન્ત મઇન્યુ’થી થાય છે; અને એથી ઉલટી હાલતો ‘અંઝ મઇન્યુ’થી થાય છે.

એજ મુજબ ઇન્સાનોમાં પણ બે મીનો કામે વળગેલા જણાવેલા છે. તેઓને પણ ઉપલાંજ નામેાએ ઓળખવામાં આવે છે. ઇન્સાનોને મીનોઇ સંપૂર્ણતાની

સુખી હાલત તરફ 'રૂપેન્ત મઈન્યુ' જોએ છે; જ્યારે 'અંઘ્ર મઈન્યુ' રવાનને પડતી પર લાવવા જોયાણુ કરે છે. મગર એ જોમાંથી કોણુને તાળે થવું તે ઇન્સાનના પોતાનાજ હાથમાં રહેલું છે. મજબૂત મનનું ઇન્સાન 'રૂપેન્ત મઈન્યુ' નેજ તાળે રહે છે; પણ નબળાં મનનું ઇન્સાન 'અંઘ્ર મઈન્યુ'ની પક્ષમાં જઈ પડે છે.

'રૂપેન્ત મઈન્યુ'ની પક્ષમાં રહેનાર ઇન્સાન ઠોરો-સ્તી, સગવડ, સંતોષ અને સુખ પામે છે; પણ 'અંઘ્ર મઈન્યુ'ની પક્ષમાં રહેનાર ખીમારી, અગવડ, અસંતોષ અને દુઃખ મેળવે છે, તેથી 'રૂપેન્ત મઈન્યુ'ની પક્ષવાળો ક્ષાયદો જોય છે, અને તેજ પક્ષમાં રહેવા મજબૂત મન કરે છે; જ્યારે 'અંઘ્ર મઈન્યુ'ની પક્ષવાળો નુકસાન અને ગેરક્ષાયદો જોય છે. તેથી તે તે પક્ષ છોડવાનું ચાહે છે; અને ડૂડી કાશેશોથી તે તેમ કરી શકે છે.

અશો દાદાર અહુરમઝદ પોતે તો તદનજ રાસ્ત અને ભલો છે; તેથી કશી પણ ખુરાઈ તેનાથી પેદા થતી નથી; તેમજ ખુરાઈ તે તામોશ કરતો નથી. ખુરાઈનો સર્વે ઠેકાણે નાશ થાય અને ભલાઈનો ફેલાવો થાય એવી યોજના તેણે તમામ જગતમાં કીધેલી છે. ઇન્સાનની છાંદગીખી એવા નિયમોને તાળે રાખી છે

કે તેથી તે પોતાની મેળેજ ધુરાઈ અને અપૂર્ણતા
છોડતો જાય, અને ભલાઈ તથા સંપૂર્ણતા ઉપર આ-
વતો જાય.

અશો દાદાર અહુરમઝ્દની ઉત્તમ ભલાઈ સમજ-
વાની આપણને જીવંતમાં વારંવાર તક મળે છે ; અને
તે સમજ્યે છિએ ત્યારે ભલાઈને વખાણવાની આપ-
ણને લાગણી થાય છે ; તેમજ વળી ભલાઈથી સુખ
અનુભવાય છે, અને ધુરાઈથી દુઃખ હાંસલ થાય છે
તેથીજી ભલાઈ મુજબ ચાલવાની લાગણી ઇન્સાનો-
માં વધતી જાય છે, અને જરથોસ્તી જેવો પાક મઝ-
હબ ધુરાઈની રાહ છોડી દેવા અને ભલાઈની રાહ
ઉપર આવવા ચાહુ શિક્ષણ આપે છે. એવી બધી
અસરોથી આખરે ભલાઈનેા સર્વે ઠેકાણે ફેલાવો થશે,
અને તમામ ધુરાઈ કમજોર અને લાચાર થઈને ના-
પહીદ થશે. “(આખરે) તમામ જીનદાર ચીજો મોત
વગરની થશે તથા અશોઈના શિક્ષણમાં પૂર્વીણ થશે ;
અને ‘ખોટાઈ’ તમામ નાશ પામશે.—” (જમયાદ યસ્ત,
ક. ૧૨.)

હસ્તી

મીનોઈ અને ગેતીક હસ્તી

હસ્તીની ચીજો મૂખ્ય રીતે બે જાતની છે; એક મીનોઈ અને બીજી ગેતીક. જે કોઈ ચીજ શરીરની કોઈ પણ ઇન્દ્રીયી, ગમે એવી મદદ લેવા છતાંબી, જાણી શકાતી નથી તે ચીજ મીનોઈ હોય છે; અને જે કોઈ ચીજ એમ જાણી શકાય તે ગેતીક હોય છે.

મીનોઈ હસ્તીમાં સૌથી મૂખ્ય અશો દાદાર અહુરમઝદ છે. તે તમામ અને સંપૂર્ણ મીનો છે. તેને શરીર કે આકાર કાંઈ નથી; તેથી તે તનની આંખે જોઈ શકાતો નથી, તેમજ બીજી કોઈબી ઇન્દ્રીયો જાણી શકતો નથી. તેને જાણવાની રીત જુદીજ છે: તમામ જગત તેનીજ શક્તિથી ટકેલું છે, અને આપણી જીવંતી તેનીથીજ નીલે છે; તેથી જગતમાં તેમજ આપણી જીવંતીમાં તેનાં કામો ચાલુ થતાં રહે છે, તે તપાસી જોઈએ છિએ ત્યારે આપણને 'ખુદાનું' જ્ઞાન થાય છે. કુદરતનાં કામો તપાસતાં અશો દાદાર અહુરમઝદની જે શક્તિઓ બહાર આવે છે તે સર્વે મીનોઈ છે.

ખીજી અગતની મીનોઇ હસ્તી માણસનું રવાન છે. રવાનને આંખે કોઈથી જોઈ શકતું નથી; તેમજ ખીજી કોઈથી ઇન્દ્રીએ ગમે એવી મદદ લઈએ તોથી તે જાણી શકતું નથી. પણ શરીરમાં રહીને રવાન જે સર્વે કામો બજાવે છે તે ઉપરથી આપણે માણસનાં રવાનની હસ્તીમાં માન્યે છીએ.

સર્વે ચીજોનાં કુશલકુશલ એટલે કે તેઓનો સંપૂર્ણ નમુનો દર્શાવતા મીનોઇ અંશેા પણ મીનોઇ હસ્તીમાં સમાયલા છે.

જગતની જે કોઈ ચીજે આપણી કોઈ ઇન્દ્રીથી પાધરી રીતે જાણી શકાય અથવા કોઈ મદદ લેવાથી જાણી શકાય, તે સર્વે ચીજો ગેતીક હોય છે.

ગેતીક હસ્તીમાં આસ્માન અને પૃથ્વીની સર્વે ચીજો સમાયલી છે. સેતારાઓનાં મંડળો, આકૃતાળ, ગૃહો, પૃથ્વી, માહતાળ, અને તેઓ ઉપરની સર્વે ચીજો ગેતીક હસ્તી છે.

—♦—

**મીનોઇ અને ગેતીક હસ્તીની ચીજોના
એક બીજા સાથનો સંબંધ**

આપણું રવાન મીનોઇ છે, પણ આપણું તન ગેતીક છે; એ છતાં આ જગતમાં એ ધાંન્ને જોડા-

યલાં છે. અશો દાદાર અહુરમજ્દ મીનોઈ છે, અને તમામ જગતની ચીજો ગેતીક છે; તોપણ જગતની તમામ ચીજોમાં ખુદાની મીનોઈ શક્તિઓ હંમેશાની કામે વળગેલી છે. કુદરતના સર્વે કાયદાઓ મીનોઈ છે; પણ તેઓ કુદરતની મીનોઈ ચીજો સાથે ગેતીક ચીજોમાં પણ કામ કર્યા જાય છે.

કુદરતનાં કામે જો આપણે ધ્યાનથી તપાસીએ તો આપણને તુરતજ સમજ પડે કે આખું જગત અશો દાદાર અહુરમજ્દની મહાભારત શક્તિથીજ ટકે છે. તે શક્તિ જો તેને ટકાવવા અને ગતી આપવા હાજર ન હોય તો તેમાં તે ગતી કે ટકવાની શક્તિ રહે નહિ. વળી એ જગતનો કારોબાર સમજીએ તો આપણે પીછાણી શકીએ કે એ જગત કાયદાને આધીન છે અને તેથી તેનું દરેક કાર્ય કેાઈ અચૂક નિયમને આધીનજ થતું રહે છે. આકાશમાંના ગોળાઓની ગતી અને તેમનો એક બીજા વચ્ચેનો વેગ એ ચોક્કસ નીયમોનેજ આધીન છે, તેમની રાશની અને ગર્મી ચોક્કસ નિયમોને આધીનજ ફેલાયછે; આપણી આ દુન્યામાં માણસ, જાનવર, વનસ્પતિ, કે પદાર્થની વધઘટ અને કાર્યો સર્વે ચોક્કસ નિયમોનેજ આધીન છે. અને અનુભવથી આપણે વધુ જોઈએ છીએ કે દરેક નીયમ હજીપણની રીતે કાર્ય કરેછે, તેમજ ભલાં કાર્યથીજ જગતમાં વૃદ્ધી થાય છે અને પુરાં કાર્યથી નાશ પેદા થાય છે. એ

સર્વે નીચમો કાંઈ પોતાની મેળે પેદા થયા નથી. તેઓ સર્વે પાક ખુદાની અશો શક્તિથી પેદા થયા છે અને ટકે છે.

સત્યની શોધ

આખું જગત અશો દાદાર અહુરમઝ્દની મહાભારત શક્તિથી ટકે છે, તેમાં અશોઈનો કાયદો અમલ લોગવે છે; તેમાં ફક્ત લલાઈનીજ ફતેહ મુકરર કરવામાં આવેલી છે; તેમાં દરેક ઠેકાણે ઉત્તમ હદાપણુ નજર આવે છે; એ સર્વે કુદરતનાં કામે તપાસતાં સમજ પડે છે.

એ જ્ઞાન બીજાં શિક્ષણોથી બી મળે છે; પણ કુદરતના પાધરા અજ્યાસથી જે જ્ઞાન મળે છે તે સર્વોત્તમ હોય છે, તેમજ તે ઘણુંજ ફાયદાભરેલું હોય છે. ખુદાના અશો કાયદાઓ અને તેના ઉત્તમ સદગુણો તપાસતા રહિએ તો તેઓ તરફ આપણું મન ખેંચાયા વગર રહે નહિ; જેમ તેઓ ઉપર વધુ વિચાર કરીએ તેમ તેઓને ચાહીને ચાલવાનું આપણું મન વધુ થતું જાય છે.

કુદરતની ગેતીક ચીજોના પરદા પાછળ રહેલી ખુદાની સત્યતા શોધી કહાડવાની દરેક ઇન્સાનની ફરજ છે. તેથી ઉત્તમ મીનાઈ પ્રાપ્તોનું આપણને જ્ઞાન થતું જાય છે; એથી જેમ આપણામાં સદગુણો બીકતા રહે છે, તેમ વળી અફકલનું ગોહરબી તેજ અને છે.

૨૫

કુદરત એક મહાભારત અભ્યાસપોથી છે; તરે-હવાર રીતની ગેતીક ચીજોના પાઠો મારફતે તરેહવાર પ્રકારની મીનોઈ રાસ્તો તેમાં શિખવવામાં આવે છે. તેથી એ સત્યતા સોધી કહાડવા અને મેળવવા હરેક ખરો મજદ્યસ્ત ઉમેદ કરે છે કે:—

“ઓ અશો, ઘણીજ રાસ્ત, ઘણીજ ફાયદેમંદ, ઘણીજ જ્ઞાની સત્યતા ! તું આ દુન્યામાં કેથે હો કે આસ્માનમાં, તું કોઈ દેશમાં હો કે કોઈ દરિઆવમાં, તું વનસ્પતિઓનાં ખીજમાં હો કે જાનવરોનાં તોખમમાં, તું આફતાબમાં હો કે સેતારામાં કે રોશન બેહ-શતમાં, (તે સઘળેથી) હમો તને તેડીએ છિએ, (તે સઘળામાં) હમો તને વખાણીએ છિએ, અને તારી મિત્રતા માટે આજુ કરીએ છિએ...” (૨૨નુ ચશ્તનો સાર.)

પ્રકરણ પાંચમું મીનોઈ હસ્તી

ભલી મીનો હસ્તી: અમપાર્શ્વદો, યઝદો
વગેરે

મીનો હસ્તીના ભલી અને ખુરી એવા બે મૂખ્ય
વર્ગો છે.

ભલી મીનો હસ્તીમાં ખુદા અને તેની શક્તિઓ સર્વેથી ચઢતે દરજ્જે અને સંપૂર્ણ હાલત લોગવતી હસ્તી છે.

ખુદાઈ શક્તિઓમાં જે મૂખ્ય છે તેઓને આપણે ‘અમેષ સ્પેન્ત’ કહીએ છીએ: ‘અમેષ સ્પેન્ત’ નો અર્થ ‘સંપૂર્ણતા લોગવતી ભલી અમર્ગ’ ખુદાઈ શક્તિઓ’ થાય છે.

ખીજી ખુદાઈ શક્તિઓને આપણે ‘યઝતો’ કહીએ છીએ: ‘યઝતો’ એટલે ‘આરાધના લાયકની ખુદાઈ શક્તિઓ’ એવી મતલબ થાય છે.

ખીજી ભલી મીનો હસ્તી તે ‘ફરોહર’ અને ‘રવાનો’ છે.

‘ફરોહર’ તે દરેક ચીજનો સંપૂર્ણ નમૂનો દર્શાવતો મીનાઈ અંશ છે. એ અંશને લીધેજ દરેક ચીજને કુદરતના માર્ગ ઉપર આગળ વધવાનું બની શકે છે.

‘રવાન’ તે આપણામાં પ્રગટ પડતી મીનોઈ હાલત છે, જેને આપણે ‘હુ’ કહીને ઓળખાવ્યે છીએ.

પ્રકરણ છ હું

અમરપદો:

અહુરમઝદ

આપણે છેલ્લાં પ્રકરણમાં જોયું તેમ ‘અમેષ સ્પેન્ત’ એ નામનો અર્થ ‘સંપૂર્ણતા લોગવતી ભલી અમર્ગ ખુદાઈ શક્તિઓ’ થાય છે. પાક અવસ્થામાં એમને ચોક્કસ ગુણો લગાડેલા છે: જેમકે ‘યવએ જી’ યાને ‘હું મેશ જીવનાર,’ ‘યવજોસૂ’ યાને ‘હું મેશ ફાયદો આપનાર,’ ‘હુદાથા’ યાને ‘ફૂડી શક્તિ ધરાવનાર તેમજ ફૂડી રીતે રાજ્યઅમલ લોગવનાર,’ ‘હુધાઓન્દ્રહો’ યાને ‘ફૂડી બક્ષેશો આપનાર,’ વીગેરે. આપણા પવિત્ર રાહબર અશો જરથોશ્તનાં અસલ ધર્મ-મત મુજબ તેઓ પાક ખુદાનાં ગુણો અને શક્તિઓનાં નામો છે, જોકે પાછલાં લખાણોમાં તેમને કંઈક અંશે અલગ શક્તિઓ ગણી છે, અને તેથી તે પાછલાં મત મુજબ દરેકને કુદરતની જુદી જુદી ચીજો ઉપર ખાસ મુલકલ ગણેલી છે: જેમકે બહુમનને ગાય ગોસ્પદો ઉપર, અરદી બેહેશ્તને આતશ ઉપર, શહેરેવરને ધાતુ પદાર્થ ઉપર, અસ્પદાદને ધર્તી ઉપર, ખોરદાદને પાણી ઉપર, અને અમરદાદને વનસ્પતી ઝાડપાન ઉપર. તોપણ પવિત્ર પેગામ્બર અશો જરથોશ્તનાં અસલ ધર્મ-મતને અતુસરતું એમનું દુક બ્યાન નીચે આપવામાં આવ્યું છે.

અમવાસ્ય'દોમાં મુખ્ય, અશો ખુદાનું ઝોથી વધુ માન પામેલું નામ ' અહુરમજ્દ' છે. એનો અર્થ ' બુલન્દ દાનેશ ધરાવનાર હસ્તીનો સાહેબ' થાય છે. દાનેશ એ પરવરદેગારનો સર્વોત્તમ અને સર્વોપરી સદગુણ છે.

ડહાપણુથીજ ખુદાએ આપું જગત યોજ્યું છે. ડહાપણુથીજ ખુદા જગત ઉપર રાજ્ય ચલાવે છે. અને જગતની સર્વે ચીજોમાં ખુદાનું ઉત્તમ ડહાપણુ જણાઈ આવે છે.

બુલન્દ આસમાનમાં સુંદર સેતારાઓ, આકૃતાબ, ગ્રહો અને માહુતાબ, એઓની બનાવટ અને યોજના મહાભારત અને સંપૂર્ણ ડહાપણુથી ભરેલી છે; જમીન ઉપર દમામદાર પાહુડો અને રંગીન તથા અન્નયબીથી ભરપુર જંગલો અશો દાદાર અહુરમજ્દનાં બુલન્દ ડહાપણુની ગવાહી આપે છે; વહેતી નદીઓ, શાંત સરોવરો અને ધમધમતા ધોધો એજ ડહાપણુ જાહેર કરે છે; વિશાળ મેદાનો અને મહાન દરિઆવોમાં એજ ઉત્તમ ડહાપણુ નજરે પડે છે; જન જાનવરો અને પક્ષી પંખેરાંઓની જીંદગી એજ ડહાપણુ ઉપર રચાયેલ છે; અને આપણાં અન્નયબ કરામતથી સરન્નયલાં એકલાં ફક્ત શરીરમાંજ ખુદાનાં બુલન્દ ડહાપણુની ઘણીએક ઉત્તમ ગવાહીઓ મલી આવે છે.

દુન્યાનો કારોબાર તેમજ માણસની જીંદગી પણ ઉત્તમ ડહાપણુની રીતિઓ ઉપરજ રચાયેલાં છે.

વળી અશો દાદાર અહુરમઝદ અનન્ત જગતની
દરેકે દરેક ચીજની તમામ અને ખરી હકીકત જાણે
છે, તથા તેની પૂરેપૂરી તવારીખથી તે માહિતગાર
છે. તે ગયા વખતનું, હાલના વખતનું અને આવતા
વખતનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન ધરાવે છે. અને તેની મીનોઇ
નજરમાં તમામ રાસ્તી પ્રગટ પડે છે.

આવું અદ્ભુત ડહાપણ ખુદા ધરાવે છે. ડહયામાં
ડહયા માણસનું ડહાપણ એ ડહાપણ આગળ કાંઈળી
ગણતરીમાં નથી. ત્યારે ખુદાની સેતાયશ જેટલીખી કર્યે
તેટલી સર્વે થોડી છે.

— — —

વોહુ મનો

બીજી મહાન ખુદાઈ શક્તિ તે ‘વોહુ મનો’
એટલે ભલું મન છે. અને ખરેખર અશો ખુદાની
એ શક્તિની ભલાઈ કેટલી બધી છે ! એ ભલાં મન-
થીજ તેણે આપણને જોઈતી દુન્યાની ચીજો પેદા કીધી
છે; એ ભલાં મનથીજ તેણે આપણને આવું ઉપયોગી
શરીર બંધ્યું છે; એ ભલાં મનથીજ આપણાં ગુજરાન
તથા સુખનાં સર્વ સાધનો તેણે તૈયાર રાખી મુક્યાં છે;
એ ભલાં મનથીજ તે રાત અને દહાડો આપણું રક્ષણ
કરે છે; એ ભલાં મનથીજ દુન્યાની તમામ ચીજોની
રાહબારી થાય છે. દુકમાં કહીએ તો જગતમાં જગેજગ

પ્રુદાનું જે ‘લકું મન’ નજર આવે છે તે ‘વોહુ-મનો’જ છે.

અષ વહિશ્ત

જગતની તમામ ચીજો ઉપર પ્રુદાઈ કાયદો અમલ લોગવે છે; અને કુદરતની સર્વે ચીજો એ કાયદાને અનુસરીને સુધારા વધારા માટે ઉદ્યોગ કરે છે. એ કાયદો તે ‘અષ’ અથવા ‘ઉત્તમ સંપૂર્ણતાનો કાયદો’ છે.

વળી જે કાંઈ ઉત્તમ અને સંપૂર્ણ કાયદા મુજબનું હોય તે પવિત્ર હોવું જોઈએ; તેથી ‘અષ’ પવિત્રતાની શુલ્કન્દ ખાસ્યત ધરાવે છે.

એ પવિત્રતા ખીલવવાનું કામ તમામ જગતમાં ‘મીનોઈ આતશ’ (Energy) બળ લાવે છે; અને એ ‘મીનોઈ આતશ’ થીજ તમામ ખાકી છાંદગી નીલે છે, અને આગળ વધે છે; અને એથીજ સર્વે ચીજોની દોરોસ્તી ટકી શકે છે.

એ ‘મીનોઈ આતશ’ને ‘અષ વહિશ્ત’ અથવા ‘અર્દીખહેશ્ત’ કહેવામાં આવે છે; કેમકે પવિત્રતા ટકાવવાનું અને ખીલવવાનું જે કામ તે બળવે છે તે કામ ‘અષ’ નુંજ છે.

ક્ષત્ર વધરિય

તમામ જગત 'અવ' ના કાયદાના રાજ્યઅમલ હેઠળ છે. એ રાજ્યઅમલ ટકાવનાર શક્તિને 'ક્ષત્ર વધરિય' એટલે ' (રૂડી) મરજી અચુક બળ લાવનાર પાદશાહી શક્તિ ' કહેવામાં આવે છે. એ શક્તિના અમલ અને જોરથી તમામ જગતમાં 'અવ' ફેલાવે છે; અને 'અવ' ને તાણે ચાલતા જગતના સર્વે કાયદાઓ પોતાનું કામ કરીથી ચુક વગર બળવતા રહે છે.

એજ પાદશાહી શક્તિને જોરે હંમેશાં રાસ્તી અને સત્ય ફેલાવવાનું નિવડે છે; જ્યારે ખોટાઈ આપડે હાર પામે છે. એજ શક્તિના અમલથી પવિત્રાઈ અશો સંપૂર્ણતા તરફ લઈ જાય છે, તથા દોરોસ્તી અને સુખ મેળવી આપે છે; જ્યારે ભ્રાણ અપૂર્ણતા તરફ ધસડી જાય છે, અને બીગાડ તથા દુઃખ હાંસલ કરાવે છે.

આરમ્ભતિ

ખુદાની પાદશાહી શક્તિથી જગતમાં સર્વે ઠેકાણે અશોઈનો કાયદો અમલ લોગવે છે; તેથી આખાં જગતમાં 'આરમ્ભતિ' એટલે 'અશો નિયમિતા' નજર આવે છે. જ્યાં જોઈએ ત્યાં કુદરત એકજ ચાલુ અને

અચુક નિયમથી કામ કરે છે. તેનાં કામો ઘડીમાં એક રીતનાં, તો ઘડીમાં બીજી રીતનાં, એવાં હોતાં નથી. એ અશેા ' નિયમિતા ' થીજ આપણને પકડેા ભરેસો છે કે અશેાઈનો કાયદો હંમેશાં પોતાનો નિયમ ટકાવી રાખશે; અને હંમેશાં ભલાઈને ફત્તાહ અને ખુશાઈને હાર મલતી રહેશે.

હૃદૈર્વતાત્ અને અમૃતાત્

ખુદા અશેા સંપૂર્ણતા પૂરેપૂરી ભોગવે છે, તેથી તેની હાલત તમામ મીનોઈ રોશનીથી ભરેલી છે. અનન્ત આસ્માન (Infinite Space) અને અનન્ત વખતનું એને પૂરેપૂરું ભાન અને જ્ઞાન છે. દરેકે દરેક થીજ દરેકે દરેક વખતે તે જોઈ શકે છે અને જાણી શકે છે.

આ ખુલ્લું હાલતોને ' હૃદૈર્વતાત્ ' એટલે ' સર્વતા ' અને ' અમૃતાત્ ' એટલે ' અમર્ગી ' કહેવામાં આવે છે. એ હાલતો સંપૂર્ણ જ્ઞાનવાળી અને સંપૂર્ણ સુખવાળી હાલતો છે. તેથી હરએક ઇન્સાન જે ભલાઈમાં આગળ વધતું જાય છે તે એ હાલતોની નજદીક પહોંચતું જાય છે.

યજ્ઞતો

આદર અને આવાં

આગળ જણાવેલી શક્તિઓ સર્વોપરી છે. એઓમાં સમાયલી ખાસ શક્તિઓને ખાસ નામોએ એળખવામાં આવે છે, અને તેઓને ‘યજ્ઞ’ એટલે ‘આરાધના લાયકની ખુદાઇ શક્તિઓ’ કહેવામાં આવે છે.

‘આદર’ એક મુખ્ય યજ્ઞ ત છે. એ ખાકી ચીજોને સફાઈ, દોરોસ્તિ તથા પવિત્રાઈ આપે છે. શારીરિક છાંદગીને ટકાવનાર તથા ઉધારનાર ખુદાઇ શક્તિ એ છે. તમામ ગેતીક ચીજો એનીથીજ પોતાનું અખંડ-પાણું જાળવી શકે છે.

દુન્યાની આખાદી કરનાર અને તેને પવિત્રતાની રાહે આખ અને ખૂબસૂર્તી આપનાર ‘આવાં’ યજ્ઞ ત છે. એ ય તને અવસ્તામાં ‘અર્હવીસૂર અનાહિત’ એટલે ‘ઉંચા દરજ્જાની, સૂરી, અને ચિંતા કે આંકોશ વીનાની પવિત્ર આજ્ઞદી’ કહેવામાં આવી છે. એનીથી સર્વે ગેતીક ચીજોમાં આખાદી, ખૂબસૂર્તી, અને નૂરાની પેઠા થાય છે.

ખોર્શદ અને માહ

‘ખોર્શદ’ એ રાશીનું મુળ અને ઝરો છે. આ જમીન ઉપરની તમામ ખાકી છાંદગી એનીથી નીલે

છે. એની રાશનીથી જનદારને કામ સુજ પડે છે. પુરાઈને ઉત્તેજન આપનાર અધિકાર અને સર્વે પ્રકારની ગલીચી એનીથી નાશ પામે છે.

‘માહ’ યજ્ઞત રાતના બચકાર અધિકારને ઓછો કરે છે. બહોળા દરિઆવનાં પાણીના મહાન જથ્થાને એ ગતી આપે છે; તેથી તેમાં ભરતી અને ઓટ થતાં રહે છે; અને તેનાં પાણીઓ સાફ અને તંદરોસ્તી આપનાર થાય છે; તથા સુંદર તાજગી આપનાર લહેકીઓ પેદા થાય છે.

તીર અને ગોશ

‘તીર’ એ મિનોઈ ઝલકાટ તથા પવિત્ર ખોરેડનો પ્રવાહ તથા આખાદીનું મૂળ છે, અને તેથી તે વરસાદ પાણીને ફેલાવનાર અને દુન્યાને ફળદ્રુપ, ખુશાલ, અને આખાદ બનાવનાર ગણાયલો છે.

‘ગોશ’ એ ‘જનજનવરોને તંદરોસ્તી આપનાર, ટકાવનાર અને સુખ આપનાર’ શક્તિ છે.

મેહર, સમ્યોષ, અને રંગુ

‘મેહર’ એ ‘દાદ-ઈન્સાફ’ તથા ‘ચાહ અને બહાલ’ના સદશુણને અસલમાં સુકે છે. ‘રાસ્તી’

અને ‘પ્રમાણીકપણાં’ ને એ ટકાવે છે. ‘વક્ષાદારી,’ ‘જવાબદારી’ અને ‘ખુરાઈ સામે સંભાળ’ જેવા સદ્ગુણોને એ નિભાવે છે.

‘સચ્ચોષ’ ‘રાસ્ત રાહે ચાલવાની પાક લાગણી’ પેદા કરે છે. પાછલા વિચાર પ્રમાણે પવિત્ર ઇન્સાનોને સંભળાતો એ પાક લાગણીનો ખુદાઈ અવાજળી એજ છે. સચ્ચોશ્યતો અને પરહેજગાર ઇન્સાનો સચ્ચોષથીજ ઉંચું જ્ઞાન હાંસલ કરીને લોકોને શિખવે છે.

‘રબુ’નો અર્થ ‘સત્યતા’ થાય છે. ખુદાનાં પાક સત્યની સર્વે ઠેકાણેની હાજરી એ દર્શાવે છે. ઇન્સાનોને દરેક પ્રકારનાં સત્યની શોધ કરવા માટે એ ઉરકેરે છે.

ફર્વદીન, ખેહરામ, વગેરે

‘ફર્વદીન’ દરેક ચીજનો સંપૂર્ણ નમુનો જાહેર કરતી અને તે સુજબ ઇન્સાનોને સીધે મારગે દોરવનાર શક્તિ છે. જગતની ચીજોમાં જે કંઈ કુદરતી છે તે એનીથી ટકે છે.

‘ખેહરામ’ પવિત્ર ઇન્સાનોને ફતેહ મેળવી આપે છે અને ખુરાંઓને તુકસાનનો નતીજો મેળવી આપે છે.

‘રામ’ એ રૂડા ઉદ્યમથી પેદા થતી ખુશાલી છે.

‘ગોવાહ’ એ સુખ સંપન્નનો પ્રવાહ અને આખા-હીનો ફેલાવનાર છે.

‘દીન’ એ ‘છગરનો કાયદો’ “ખરૂં ખોટું પીછા-
નવાની શક્તિ, તેમજ ‘ચાલચલણ હોરવનાર કહાપણ’ છે.

‘અપિશવંધ,’ એ પવિત્રતાપણનો ઉંચો ગુણ
તથા ‘ખૂબસૂર્ત, નીતિમાન, અને આશીશો આપનારી
પરહેજગારી’ છે.

‘આસ્તાહ,’ એ સત્યતા છે.

‘આસ્માન,’ એ જગત મંડળ છે.

‘ઝમીયાહ,’ એ ખેરેહનાં સ્થાનોનો સમુહ છે.

‘મારેસ્પંહ’ એ વૃદ્ધી કરનારા માંથો છે.

‘અનેરાન’ એ અનન્ત રોશની છે.

પ્રકરણ આઠમું

સેતાચશની ચીજ

ભલી મીનોઈ શક્તિઓની સેતાચશ

ભલી મીનોઈ શક્તિઓનું થોડુંક ખ્યાન ઉપર
આપવામાં આવ્યું છે. તે ઉપરથી માલમ પડે છે કે
જગતમાં ભલાઈને અનુસરતી હાલતો પેદા કરવા વાસ્તે
તેઓ આજી ઉધોગમાં મથેલી છે. એટલા થકી એ

શક્તિએને પાઠ માજઢયસ્ત્રી જરથોસ્ત્રી દીનમાં સેતાયશ લાયકની ગણવામાં આવી છે. તેમાં એએનાં રૂઠાં કામોનો આપણે અભ્યાસ કર્યે છિએ, તેએની આપણે વખાણુ કર્યે છિએ, અને તેએની રાહ ઉપર ચાલવાનો ઠરાવ કર્યે છિએ, કેમકે એ મુજબ ચાલવાથીજ આપણે રાસ્તી અને સુખની હાલતમાં આવી શકયે.

દાખલા તરીકે ‘અહુરમઝદ’ ની સેતાયશ કરતાં ઉત્તમ ડહાપણુ સંપાદન કરવાનો ઠરાવ કરવો જોઈએ અને તે ઠરાવને અમલમાં મુકવાની કોશેશ કરવી જોઈએ. ‘ખહમન’ની સેતાયશ કરતાં સદગુણ સંપાદન કરવાનો ‘અપ વહિશત’ની સેતાયશ કરતાં ઉત્તમ અશોષ સંપાદન કરવાનો, ‘ક્ષથ વધરીય’ ની સેતાયશ કરતાં રૂઢી સતા મેળવી તેનો રૂઢો ઉપયોગ કરવાનો ઠરાવ કરવો જોઈએ તેમજ તે ઠરાવને અમલમાં મુકવાની કોશેશ કરવી જોઈએ, વગેરે.

વળી એએા સર્વે અશો અહુરમઝદનીજ શક્તિએા છે. તેથી એએાની સેતાયશ તે અશો અહુરમઝદનીજ સેતાયશ છે. એએાની વખાણુ તે અશો અહુરમઝદનીજ વખાણુ છે. એએાનું નમન તે અશો અહુરમઝદનુંજ નમન છે. એએા સન્મુખ જે આપણા નેક ઠરાવો કરીએ તે ખુદ અશો અહુરમઝદ સન્મુખજ રજુ કરીએ છાએ. એએાને જે આપણી પવિત્ર લામણીએા દર્શાવીએ

તે ખુદ અશેા અહુરમઝદનેજ દર્શાવીએ છીએ. અને તેથીજ, દાખલા તરીકે, મેહુર યશ્તમાં અશેા દાદાર અહુરમઝદે કહ્યું છે કે :—“ઓ સ્થિતમ ! તમામ જગતને જોડનાર મેહુર યજ્ઞતને મારા જેટલોજ જશ આપવા લાયકનો, મારા જેટલોજ આરાધના કરવા લાયકનો, અને મારા જેટલોજ મનન કરવા લાયકનો મેં ઠરાવ્યો છે.” (મેહુર યશ્ત, ક. ૧.)

નુરમંદ ચીજોનો કેબલો

આપણુ માજદયસ્નીઓ કુદરતની બુદ્ધિ અને નુરમંદ ચીજોનો કેબલો કયેં છીએ, તેથી આપણુ કંઈ એ ચીજોની પરસ્તેશ કરતા નથી; પણ એ ચીજોમાં ખુદાની જે મહાભારત શક્તિઓ કામે વળગેલી છે અને આપણા વાસ્તેની ખરા ફાયદા ભરેલી રીતિઓ ટકાવે છે, તે ખુદાની રૂડી શક્તિઓની પરસ્તેશ અને સેતાયશ કયેં છીએ.

જ્યારે ખુદાની બંદગીજ કયેં ત્યારે તો તેને આપણી હાજરનાજર સમજીને ખરાં દિલે તેની પરસ્તેશ કરવી જોઈએ; અને ખુદા હર કંઈજગ્યામાં હાજર છે, એટલે બંદગી કરનાર પોતાના પરવરદેગારને હર કંઈ જગ્યાએ બજી શકે છે; પણ જ્યારે ખુદાનાં બધાં અને હેરત ભરેલાં મહાન કાર્યોને આપણી તનની આંખેથી જોઈએ

ત્યારે તો આપણી બંદગીભરી લાગણીઓ ખરચીતજ ઉશ્કેરાય, અને ટેકા મેળવે.

હાખલા તરીકે જ્યારે ‘આતશ’ કે ‘ખોર્શદ’ નો કેબલો આપણે કરીએ છીએ ત્યારે એ નુરમંદ ચીજોના પ્રકાશથી આપણું મન રોશન થાય છે અને આપણાં તનને રાહત અને ખુશાળી પેદા થાય છે, તેમજ આપણા ખ્યાલો ઉચ્ચ પ્રકૃતિ તરફ દોરવાય છે.

એ પ્રમાણે આપણે સાધારણ રીતે આતશ યા ખોર્શદનો કેબલો કર્યે છીએ, તેનું કારણ એજ છે કે એઓ નુરમંદ અને ખરચીતજ મનઆકર્ષીત છે, તેમજ વળી એઓ વિષે આપણે વાંચી ગયા છીએ કે એઓથી તમામ ગેતીક જીંદગી નીભે છે. અને આપણા વિદ્વાનોએ સારી પેઠે જાણી લીધું છે કે જગતની ચીજો જે શક્તિ-ઓથી નીભે છે તે સર્વે શક્તિઓને ‘ગર્મી’માં ફેરવી શકાય છે; એટલે તેઓ સર્વે મીનો ગર્મીનાં રૂપો છે. એ મીનો ગર્મી તે અશો અહુરમઝ્દની પવિત્ર શક્તિઓ-નીજ ક્રિયા છે; અને એ મીનો ગર્મી આતશ તથા ખોર્શદમાં પ્રગટ પડે છે, તેથી તેઓ સનમુખ જગતના રૂડા કારોબારની વખાણ કરવામાં આપણે તદનજ વાજબી છીએ. અને એ રૂડા કારોબારનું મુળ કારણ ખુદા છે; તેથી એ વખાણ સાથેની ખુદાની સેતાયશ અને પરસ્તેશ કરવામાંથી આપણે સાફ જ કર્યે છીએ.

પુરી હસ્તી

પુરી મીનોઈ હસ્તી ‘અંત્ર મધન્યુ’ એટલે ‘ભૂડી મીનોઈ વળણુ’ ને તાણે છે. તેથી જગતમાં જે સર્વે પુરાઈ જાહેર પડે છે, તેનું મુળ એ ‘ભૂડી મીનોઈ વળણુ’ છે.

જેમ ભલાઈથી સુધારો, દોરોસ્તો, ખૂબસૂર્તી, મોટાઈ અને સુખ પેદા થાય છે; તેમ પુરાઈથી એથી ઉલટી હાલતો પેદા થાય છે. ઉતરતી જતી હાલત, શારીરિક બીગાડ અને પાપ અથવા મીનોઈ બીગાડ, એ સર્વે એવી હાલતો છે.

‘પુરા વિચાર,’ ‘કાયદા વગરનું ફાંટાવાળું’ મન,’ ‘શેકસ્તે હાલત,’ ‘ગેરઈન્સાફીપણું,’ ‘અજ્ઞાનપણું,’ ‘રવાનની અંધકારભરી હાલત,’ ‘જુઠાણું,’ ‘ખોટાઈ,’ અને ‘ઠગાઈ’ એ સર્વે પુરાઈઓ અને પુરી શક્તિઓ છે.

જ્યારે ઇન્સાનોમાં પુરી શક્તિઓ જોર મેળવે છે, ત્યારે તેઓમાં રવાનનો બીગાડ અને કંગાળ્યત તથા શારીરિક નાશ અને દુઃખ દરદો પેદા થાય છે. વાસ્તે પુરાઈનો નાશ કરવામાં ઇન્સાનનો ફાયદો અને સુખ સમાયલાં છે.

પવિત્ર ગાથામાં અશેા જરથોસ્ત સાહેબે નીચે મુજબ કહ્યું છે કે:—

“ ઓ ખોટો દેખાવ કરનારી અને આડે રસ્તે ઉતારતી પુરાઇઓ ! તમેા સર્વે ભૂંડાં મનની ઓલાદ છેઓ. જે કોઇ તમેાને ઘણોજ જશ આપેછે અને તમેાને ઘણોજ ભજેછે તે ભમતાં મનનો અને ખોટા-ઇને લગતો, તથા ઉંધી ખૂદ્દનો અને શુભરાહીથી ભરપૂર (થઇ પડે છે; કેમકે) જે ખોટા ખ્યાલો અને આડે રસ્તે ઉતારનારાં શિક્ષણોને લીધે તમેા આએ દુન્યાના કેશ્વરમાં જાણીતી થઇ રહેલી છેઓ તેને અનુસરીને તે ચાલે છે, અને તેનો તે ફેલાવો કરે છે.

“ અને તમેા મનને ઘણીજ શુચવણોમાં નાખી દેવો છે; અને તેથી ઇન્સાનોને ખરાબમાં ખરાબ હાલત ઉપર લાવી નાખેો છે; અને તેઓ તેથી ખોટા દેખાવ કરનારી અને આડે માર્ગે ઉતારતી પુરાઇને ચાહનારા તથા પવિત્ર ંહાલ, સદગુણ, અને નેક મનશીને તરછોડનારા ગણાય છે; અને મહાન દાનેશ્મંદ ખુદા અહુરમજ્દનાં બુલન્દ હકાપણની તથા અશોઇના માર્ગને લગતા અચુક અને પવિત્ર કાયદાની સામે જવાને લીધે તે લોકો પોતા ઉપર ગંભીર પ્રકારનું નુકસાન લાવી નાખે છે.

“ એવી રીતે તમેા ઇન્સાનને ભૂલથાપ આપીને રૂડી છાંદગી અને હંમેશીની સંપૂર્ણ જ્ઞાનવાળી ખે-

શતી હાલતથી દૂર કરોછે; અને ભુંડાશ ભરેલી મીનોઈ વળણુ તે પાપી ઇન્સાન ઉપર ગાલેબ થાય છે; અને ભુંડા વિચાર, ભુંડાં વચન, અને ભુંડાં કામે કરીને તમે ખોટો દેખાવ કરનારી અને આઠે માર્ગે ઉતારતી ખુરાઈઓ ઉપર ચિત્ત લગાડવા તેને તે ઉશ્કેરે છે.”

(યસ્ત્ર ૩૨, ક. ૩-૫.)

પ્રકરણ દશમું

ગેતીની પેદાયશો

ગેતીની પેદાયશોનો સાહેબ દાદાર
અહુરમઝ.દ છે

અશો દાદાર અહુરમઝ.દ જણાવે છે કે: “ પેલુ ખુલ્લું, રોશનીમાં ચકચકીત થયલું, અને ઘણુંજ ખૂબ-સૂરત આસમાન હું ટકાવી રાખું છું. આ પૃથ્વિની તમામ આસપાસ તે ફેલાઈ રહ્યું છે; અને મીનોઈ બનાવટથી ઝકઝકતા અને સુંદર સેતારાઓમાં તે સજ થયું છે. મિત્રાચારી, ઇન્સાફ, સત્યતા, તથા રૂડી અને માન ભરી ફરજ અને નિયમિતપણાના કાયદાઓ મુજબ હું તેને ચલાઉં છું. અને તેના છેડા કેઠે પણ દિસ્તાજ નથી.

“ આ બહોળી પૃથ્વિ પણ હું ટકાવી રાખું છું. તે ઘણી સુંદર ન્યામતોની ઉપજાવનાર છે. તે તમામ

શારીરિક હસ્તીને, જીવતી કે મુવેલી (હાલતમાં) લઈ ફરે છે. તેની ઉપર ખુલ્લું પર્વતો લીલોતરીમાં સણુગાર પા-
મેલા, તથા પાણીના ઝરાઓમાં તર થયેલા, પોતાનાં સર
ઉચ્ચકી ઉભા છે. તેની ઉપર વહેતી નદીઓ અને નાળાંઓ
પોતાનો માર્ગ લે છે. અને તેની ઉપર જાનવરો અને
માણસોનાં પોષણ વાસ્તે જાતજાતનાં ઝાડપાનો અને
વનસ્પતિઓ ઉગી નિકળે છે” — (ફર્વર્દીન યસ્ત, ફ.
૨-૩ તથા ૬-૧૦.)

ગેતીની પેદાયશના તબક્કાઓ

ગેતીની સર્વે પેદાયશો પાક દાદાર અહુરમઝદની
મહાભારત શક્તિ તથા હુન્નરથી પેદા થઈ છે; પણ
જે સર્વે પેદાયશો હાલ આપણા જોવામાં આવે છે
તેઓ સર્વે અસલથી એકદમજ પેદા થઈ ગયેલી
નથી.

‘ બુન્દહેશન ’ (પ્રક. ૧, ફ. ૨૮) અને ‘ દીનકર્દ ’
(પ્રક. ૧૨૩) વગેરે કહે છે કે પહેલે આસ્માન,
પછી પાણી, પછી જમીન, પછી ઝાડપાન, પછી
જાનવરો, અને છેલ્લે આદમી પેદા થયાં. અને હાલની
વિદ્યા વધુ ખુલાસાથી કહે છે કે અસલ સાદાં રૂપ-
માંથી ખુદાઈ કાયદાઓએ કીધેલા ફેરફાર મુજબ
ખાકી દુન્યા હાલનાં રૂપમાં આવી છે.

આરંભાન

ખાકી દુન્યાનાં જે પેહેલાં રૂપનો આપણે ખ્યાલ કરી શક્યે તે ઘણુંજ ખારીક હવાઈ રૂપ છે. તેમાંથી પરવરદેગારની મહાભારત શક્તિથી આરંભાનમાં ફરતા ગોળાઓનાં મંડળો પેદા થયાં.

એ ગોળાઓમાં મુખ્ય સેતારાઓ છે. તેઓમાંનો દરેક આપણા ખોર્શેદ જેવો ખોર્શેદ છે. એમાં આપણો ખોર્શેદ આપણી દુન્યાથી સવાનવ કરોડથીબી વધુ માઈલ દૂર છે; પણ આપણાથી સૌથી નજીકના સેતારાઓથી એથી લગ્ગો ગણા દૂર છે, તેથી સેતારાઓ સાથની સરખામણીમાં તો આપણો ખોર્શેદ આપણી ઘણો નજીક છે, અને તેથી તે આટલો મોહટો, ગરમ, અને ઝળકતો દેખાય છે.

ખોર્શેદ પોતાની આસપાસ ફરતા ગોળાઓનું મંડળ ધરાવે છે. એ ગોળાઓને ગ્રહો કહેવામાં આવે છે.

ગ્રહોને જાતી રાશની હોતી નથી; પણ ખોર્શેદની જાતી રાશની તેઓ પર પડવાથી માહુબજતારની માફક તેઓ રાશનીવાળા દેખાય છે.

ગ્રહો આસપાસ એક યા વધુ ચંદ્રોના ગોળાઓ ફરે છે.

આપણી પૃથ્વી એક ગ્રહ છે, અને માહુબજતાર તેની આસપાસ ફરતો ચંદ્ર છે.

એ સર્વે ગોળાઓ અનન્ત આશમાનમાં, કયાળી દેખાઈતા ટેકા વગર, અધ્ધર ફરતા રહે છે; એક અંદર એક એવી સંજ્યાબંધ ગતિઓમાં તેઓ ફરે છે; એટલું જતાં તેઓને ટકાવનાર ખુદાની શક્તિ એવી મહાભારત છે કે તેઓ પોતાના માર્ગમાં જરાળી ચુક કરતા નથી.

પાણી, જમીન, અને ઝાડપાન

વિદ્વાનોમાં એવું માનવામાં આવે છે કે સર્વે આકાશી ગોળાઓ અસલ બળતા અને રોશનીવાળા હવાઈ પદાર્થના જથ્થાઓ હતા; અને આપણી પૃથ્વી પણ તેથી અસલ એવો જથ્થો હતી. તે ઠંડી પડતી જતાં તેણે પ્રવાહી રૂપ લીધું: અને બનવા ભેગ છે કે તે સાથેજ તેમાંથી વાતાવરણનું પડ છુટું પડ્યું. એથી વધુ ઠંડી થતાં પ્રવાહી રૂપમાંથી નકકર પદાર્થ છુટો પડ્યો. અને તે સાથે પૃથ્વિ ઉપરનો પાણીનો મહાન જથ્થો પણ છુટો થયો. અને પૃથ્વિનું નકકર પડ ખાકી જીંદગી ટકે એટલું ઠંડું થયું ત્યારે તે ખાકી જીંદગી પણ પ્રગટ થવા માંડી.

જમીનનું ઉપલું પડ ઠંડું થતાંજ દાનેશમંદ ખુદા અહુરમજ્દની કેઈ અજબ કરામતથી તેમાં જાત-જાતની વનસ્પતિઓનાં બીજ પેદા થયાં; અને એ

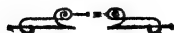
ખીજેની અંદરથી સુંદર, રંગારંગ, અને જમીનને
શેઠા આપનારા ઘાસપાદા, વેલા, છોડવાઓ, અને
ઝાડપાનો ઉગી નિકળ્યાં.

જનવરો

માણસ શારીરિક હસ્તીમાં આવે તે આગમચ તે
આસ્માનને તમામ સણુગાર મળી રહ્યા હતા: સુંદર
તારાઓ, ઝળકતા આક્રતાળ, શાંત દેખાવની રોશની-
વાળા ગૃહો, તથા ઠંડી રોશનીના માહતાળ વગેરેથી
તેને સણુગારવામાં આવ્યું હતું.

એજ મુજબ પૃથિવેને પણ આગળથી સણુગાર
આપવામાં આવ્યો હતો; પહાડો, દરિઆવો, નદી
નાળાંઓ, અને પુલપાનોથી જમીનને બગીચા મિસાલ
બનાવી દેવામાં આવી હતી.

પૃથિવેને એથીબી વધુ ખુશુમા અને આનન્દી
બનાવી દેવા થકી વનસ્પતિની પેદાયશ પછી જનવરોની
પેદાયશ થઈ. અને જાતજાતનાં અને ઉપયોગી પશુ
પક્ષીઓ તથા સુંદર અને નાજુક પંખી પંખેરાંઓથી
દુન્યાને છંદગીના અવાજથી ગાજતી કરી સુકવામાં
આવી.

માણસ જાત

કુદરતનો બહાર એમ ખીલી રહેવા પછી આદમ-જાત હસ્તીમાં આબુ; અને પોતાનું તારણ કરવા માટેની શારીરિક જીંદગીની માહભારત લડાઈની શરૂઆત તેણે કીધી. એ લડાઈની સર્વે સામગ્રીઓ પૂરી પાડવાનાં સાધનો કુદરતે તૈયાર રાખી મુકેલાં હતાં; પણ તે સાધનો મેળવવા વાસ્તે ઇન્સાને મહેનત લેવાની હતી.

જીંદગીનાં કાર્યો ઉપર કાબુ રાખવામાં અને તેઓને દોરવવામાં ઇન્સાને અઠકલ વાપરવાની હતી; અને તે વાસ્તે જે સર્વે ચીજો તે અનુભવે તેનું તેણે જ્ઞાન રાખવાનું હતું.

એ સઘળાં વાસ્તે કુદરતે માણસને અજાયબ કરા મત ભરેલું શરીર બ્રુ. શરીરની જે ઇન્દ્રીઓથી જીંદગીની ચીજોનો અનુભવ થાય છે તેઓ સર્વે હેરત ભરેલી છે. ચામડીથી નરમ અને સખત, ગરમ અને ઠંડું એવા ચીજોના ગુણો સમજી શકાય છે; કાનથી હજારો જાતનાં અવાજો સમજી શકાય છે; જીભથી હજારો સ્વાદો માલમ પડે છે; નાખથી હજારો વાસ પિછાની શકાય છે, અને આંખથી હજારો રંગો પરખાય છે. એ કામ તેઓ કેમ બજાવે છે તે ઘણું જ હેસતભરેલું લાગે છે.

ઇન્દ્રીયો જે ચીજોના ગુણો દર્શાવે છે તે સર્વેનું જ્ઞાન લેખની મદદથી થાય છે. લેખની ખનાવટ દેખાઈતી તદ્દનજ સાદી જણાય છે. પણ તે તો ખરેખરજ અજ્ઞાતબીથી ભરપૂર છે. ઇન્દ્રીયો જે તરેહવાર ચીજોના સંજ્ઞાબંધ ગુણો તેની સનમુખ ધરે છે, તે સમજાને તે ધરાધર ગોઠવે છે, અને અનુભવેલી ચીજોના આ-બાહ આકારો અને ગુણોનું માણસને જ્ઞાન કરાવે છે. એટલે લેખની મદદથીજ દુન્યાની ચીજોનો ઇન્સાનને અનુભવ થાય છે, અને તેથીજ તે કોઈની ઉપચોગી કાર્યો કરી શકે છે. લેખ વગર કોઈની કાર્યો તેનીથી થઈ શકે નહિ.

જ્યારે આવું અજ્ઞાતબી ભરેલું શરીર ઇન્સાનને કુદરત તરફથી મળ્યું છે, ત્યારે તેની ફરજ છે કે તેની જતન લેવી, અને તેનો જે સારો ઉપયોગ કરવાનો છે તે કરવો.

પ્રકરણ અગ્નીઆરમું

ઇન્સાનની જીંદગી

હાલની અને આવતી જીંદગી

માણસની જીંદગી બે તરેહની ગણવામાં આવેલી છે: એક હાલની અને બીજી આવતી.

હાલની જીંદગી માણસ તરેહવાર સ્થિતિઓમાં
પસાર કરે છે; કોઈ લલાઈમાં જીવે છે તો કોઈ ખુરા-
ઈમાં; કોઈ સુખી છે તો કોઈ દુઃખી; કોઈ મોહટાઈ
ભોગવે છે તો કોઈ હલકાઈમાં રહે છે; કોઈ સાહેબી
કરે છે તો કોઈ તાબેદારી ખમે છે—એવી તરેહવાર
હાલતોમાં માણસ વસે છે; પણ સૌ કોઈ પોતાને સુખ
સગવડ મળે તેવી હાલત પસંદ કરે છે, અને દુઃખ
અગવડ નાપસંદ કરે છે.

આવતી જીંદગી તે મોત પછીની જીંદગી છે;
તેથી માણસ મરણ પામે છે ત્યારે તેને તે મળે છે.

એ જીંદગીને બેહેસ્ત યા દોનખ અથવા સુખ યા
દુઃખની હાલતવાળી જીંદગી ગણવામાં આવેલી છે. સૌ
કોઈ બેહેસ્ત અને સુખની જીંદગી મેળવવા આતુર
હોય છે; પણ દોનખ તથા દુઃખની જીંદગી તેઓને
અણુગમતાં છે, તેથી તે મેળવવા તેઓ આહતા નથી.

હાલની જીંદગીને અનુસરીને આવતી જીંદગીની હાલત નક્કી થાય છે

પાક જરથોસ્તી દીન શિખવે છે કે જેવું આપણે
કર્મે તેવો બહલો આપણને મળે છે : લલું કરવાથી લલો
બહલો મળે છે, અને ખુરું કરવાથી ખુરો નતીજો મળે
છે. તેથી આવતી જીંદગીમાં જે હાલત આપણને મળશે
તે આ જીંદગીમાંની આપણી કર્મી સુજબની મળશે.

જે લોકો આ જીંદગીમાં ભલાં ચાલે છે તેઓને આવતી જીંદગીમાં બેહુશ્તની સુખી હાલત મળશે; અને જેઓ આ જીંદગીમાં ખુરાં ચાલે છે, તેઓને આવતી જીંદગીમાં દોષખની દુઃખી હાલત મળશે.

ઇન્સાનને ઘટે છે કે તેણે બેહુશ્તી હાલત મેળવતી મહેનત લેવી; અને હાલની જીંદગીમાં તેણે એવી રીતે ચાલવું કે જેથી આવતી જીંદગીમાં તે બેહુશ્ત મેળવવા લાયકનો ઠરે.

એટલા વાસ્તે ઇન્સાને પોતાનાં ભવિષ્યનો ખરાબર વિચાર કરીને આ જીંદગીમાં ચાલવું. દુન્યાઈ લોભ લાલચોની જાળમાં તેણે ફસી પડવું નહિ જોઈએ.

હાલની જીંદગીમાં ઇન્સાને ચત્રાવવી જોઈતી ચાત્રચત્રણ

દુન્યામાં ઘણીએક ચીજો છે કે જેઓ ઉપર ઇન્સાન વિચાર કરે તો માલમ પડે કે તે ચીજો કરવા લાયક નથી. ફક્ત તે ચીજો કોઈ ખ્યાલી સુખનો ખ્યાલ આપે છે, અથવા તો કોઈ ઘડીકની મોજ ધરાવે છે. મગર જ્યારે તે ચીજો કરવામાં આવે છે ત્યારે કશું સુખ હાંસલ થતું નથી, કે કશો કરાર મળતો નથી.

ખીજ એવી ચીજોખી છે કે જે દેખાઈતી ઘણી ખીકટ જણાય છે, અને ઘણી જાંજાળ ભરેલી માલમ પડે છે. પણ તેઓ ઉપર ખરાબર વિચાર કર્યે તો માલમ પડે છે કે તેઓજ ખરી અને કરવા લાયક ચીજો છે.

એ બેમાંની જે ચીજ ખરી અને કરવા લાયક છે તેજ માણસોએ હમેશાં કરવી જોઈએ. બીજી લાલચો ભરેલી ખોટી ચીજોથી હમેશાં સૌએ પરહેજ રહેવું જોઈએ. એમ ધ્યાન ઠેકાણે રાખીને ચાલવાથીજ લલાઈની રાહ ઉપર ચલાય છે, અને ખર્ચ સુખ મેળવી શકાય છે, અને ભવિષ્યની જીંદગી સારી મેળવાય છે.

પુરાઈની રાહથી દૂર રહેવા અશોભન્ય થાય તે કહ્યું છે કે:

“ઓ નર નારીઓ ! સદગુણની જીંદગીનો તમો સંભાળથી અભ્યાસ કરો; પુરાઈની રાહથી દૂર રહો, અને તેના વધારા સામે કોશેશ કરો; પાપની ભૂંડી જીંદગીના બંધથી તમારાં તનને છૂટાં રાખો; કેમકે ઇન્સાનો જ્યારે પુરી ઇચ્છાઓને પોષણ આપે છે, ત્યારે તેઓ સ્વાનમાં અંધકાર ફેલાવે છે, અને પોતાના કરાર અને સુખનો નાશ કરે છે...” (યસ્ન ૫૩, ક્. ૫-૬ ના ભાગો.)

ત્યારે ઇન્સાનોએ હાલની જીંદગી સદગુણ ભરેલી ગુજારવી જોઈએ; અને હમેશાં સૌએ ભલાં કામ, ભલા શબ્દ અને ભલા વિચારમાં ઉમંગથી મથવું જોઈએ. ભલાં કાર્યોજ જેમ હાલ તેમ મરણ પછીની આપણું તારણ કરશે; તેઓજ આપણને ખુશાલી આપશે. પણ પુરાં કાર્યો તો દુઃખ અને સંતાપ સિવાય બીજું કશું આપી શકશે નહિ.

૫૨

પ્રકરણ બારમું

ઇન્સાનના મરણ

માણસની મરણનું છૂટાપણું

માણસ પોતાની મરણ મુજબનું કરવા મુજત્યાર છે: તે ચાહે તો બલાઈની રાહે વર્તે, અને તે ચાહે તો જુરાઈની રાહે ચાલે.

કોઈની માણસની મરણ બાંધી લેવામાં આવી નથી; કોઈ માણસની મરણ હંમેશાં પાપી કાર્યો કરવા ઇચ્છે એવું કશુંબી કોઈએ નક્કી કરી મુકેલું નથી; તેમજ કોઈ માણસ હંમેશાં લલું કરવાનીજ મરણ ધરાવે એવુંબી કોઈએ ઠરાવી રાખેલું નથી. સૌ કોઈ પોતાની મરણ મુજબ લલું કરે છે, યા તો ખુરું કરે છે.

એક માણસની મરણ બીજા કોઈથીબી ફેરવાતી નથી

કોઈ માણસ એક કામ બલાઈની રીતે કરવા મરણ ધરાવતો હોય; પણ તેને કોઈ કારણ મળે તો તે મરણ તે પોતાની મેળે ફેરવે, અને તે કામ જુરાઈની રીતે કરવાની મરણ કરે. પણ એવી રીતે પોતાની મરણ

ફેરવવા પોતેજ ચાહે નહિ તો બીજે કોઈ તેની મરજી ફેરવી શકે નહિ.

એજ મુજબ કોઈ માણસ એક કામ બુરાઈની રીતે કરવાની મરજી ધરાવતો હોય, પણ તેટલાં તેને સાફ સુજે તો તે મરજી ફેરવે અને તે કામ ભલાઈની રીતે કરવાની મરજી કરે. પણ એમ તે પોતાની રાજીબુશીથી પોતાની મરજી બદલી શકે; કોઈ બીજે તેની મરજી ફેરવી શકે નહિ.

માણસની મરજી બીજા કોઈથી ફેરવાતી નથી તેના ઘણાએક દાખલા છે. સરકાર ગુનેહગારોને સજા કરે છે તેની એક મતલબ એવી પણ છે કે તેઓ ફરીથી ગુનાહ કરવા મરજી કરે નહિ; અને કેટલાક ગુનાહો માટે તે ભારી સજા કરે છે. એવી સજાઓને લીધે ગુનેહગારો ગુનાહ કરતાં ડરે છે, પણ તેથી કાંઈ તેમની ભૂંડી મરજી ભલી થઈ જતી નથી. એ ગુનેહગારોમાં કોઈ જરા વિચારવંત હોય છે તો તે પોતાની મેળેજ સમજી લેય છે કે ગુનાહ કરવામાં કશો ફાયદો તો નથી, પણ તેથી ભારી નુકસાન ખમવું પડે છે; અને તેથી તે ગુનાહ કરવાની મરજી પોતાની મેળેજ ફેરવે છે. પણ બીજા ઘણાએકે એમ ગુનાહની સજા ખમવાથી પોતાની ખુરી મરજી ફેરવી શકતા નથી. તેઓ કદાચ પોતાની મરજી અમલમાં મુકવા સજાની બીકે અચકતા હશે,

પણ તેઓને કાવે તો પોતાની જુરી મરજી ખર લાવે; અને ઘણાએકો તો સજાની દરકાર વગર પોતાની જુરી મરજીને આધીન થઈને ગુનાહો કરે છે. એટલે સરકારની બીકથી તેઓની મરજીને બદલી શકતી નથી.

અશેા મરજીની દ્રઢતા

પણ જેઓ ભલાઈની રાહ ચાલવાની 'મક્કમ મરજી' ધરાવે છે તેઓનું દ્રઢપણું એથીબી વધુ હોય છે. તેઓની મરજી એવી મક્કમ હોય છે કે ગમે એવો ભારી જીલમ ખમવો પડે તોબી તેને તેઓ ફેરવતા નથી. આપણા મહાન પેગામ્મર અશેા જરથોશ્તે દુન્યાનાં લોકોને સમજાઈ ભરેલી દીન જાહેર કીધી, અને તેઓને ભલાઈની રાહ શિખવવા માંડી, ત્યારે ભૂંડા લોકો ફિકરમાં પડ્યા. પહેલે તેઓએ એ અશેા સાહેબને લાલચો દેખાડી કે તેઓએ પોતાની રૂડી દીન ફેલાવવાની મરજી છોડી દેવી; પણ તેઓએ તેમ માન્યું નહિ, ત્યારે તેઓએ ભય-કાર ધમકીઓ આપી, એથી અશેા જરથોશ્ત ડગડગ્યા નહિ, પણ પોતાની મરજી મજબૂતીથી જાહેર કીધી કે “મારાં તનમાંથી મારો જાન અને માણ્સ લાન નિકળીબી જાય, તોપણ ભલી માજદયસ્ત્રી દીનને તો હું કદીબી છોડવાનો નથી.”—(વંદીદાદ ૧૬, ક. ૭.)

૫૫

પોતાના પાક મજ્જળને વફાદાર રહેવાની નેક મરજીને લીધેજ આપણા ન્યાગાનોએ રાજપાટ, ધનદોલત, જાહોજલાલી સર્વે જતું મુકયું; અને તેથીજ આપણા વડવાઓ દુઃખ ખમતા પરદેશમાં આવી રહ્યા; અને તેથીજ ખીજ હુમદીનોએ પોતાના ખ્યારા ધર્મને ખાતર અને પોતાના વતનનાં ંહાલને લીધે ભારી જીલમો ખમ્યા છે, અને એ ખન્નેને હજી સૂધી તેઓ ભારી ચીવટાઇથી વળગી રહ્યા છે.

મરજીની કેળવણી

ઇન્સાન ગમે તો ભલાઇની રાહે ચાલે અને ગમે તો ખુરાઇની રાહે ચાલે એવી મૂજત્યારી તે ધરાવે છે. પણ ભલાઇની રાહે ચાલનારજ કાયદો હાંસલ કરી શકે છે; ખુરાઇની રાહે ચાલનારને તો ગેરકાયદોજ મળે છે. ત્યારે ઇન્સાનને વાસ્તે ડહાપણ ભરેલું એ છે કે તેણે ભલાઇની રાહેજ ચાલવાની ટેવ રાખવી; અને તે વાસ્તે તેણે પોતાની મરજીને ભલાઇની રાહ પસંદ કરવાની ખંતીલી કેળવણી આપતા રહેવું. મરજી ખુરાઇની રાહ પકડવા ઇચ્છતી હોય ત્યારે તે રાહના ગેરકાયદાં તથા ભલાઇની રાહના કાયદા ઘડી ઘડી મનમાં લાંબા કરવા, અને મરજીને ખુરાઇની રાહથી પાછી વાળ્યા કરવી, કે આખરે તે ભલાઇની રાહ પસંદ કરવાનું શિખે.

અશેા જરથોસ્તે કહ્યું છે કે:

“ આ સારી રીતે સમજી લેઓ કે દરેક માણસે પોતાનાં મતની ચુંટણી પોતાની મેળેજ કરી લેવાની છે;.....પણ જે કાંઈ રાસ્ત છે તેજ ઠાઠા લોકો પસંદ કરે છે; જોકે ખોટાં જ્ઞાન વાળાઓ એમ પસંદ કરતા નથી;.....કેમકે આડે માર્ગે જનારાઓને ખુરી હાલત મળે છે, જ્યારે અશેા માણસને ઘણીજ ભઠ્ઠી હાલત હાંસલ થાય છે. ”—(યસ્ન ૩૦, ક. ૨-૪ ના ભાગો.)

પ્રકરણ તેરમું

દીન

માણસને દીનની જરૂર

બલાઈની રીતે કે યુરાઈની રીતે પોતાની મરજી પડે તેમ ચાલવાની માણસને છુટ છે; પણ તેને એવી છુટ નથી કે પોતાને ગમે એવી ચાલ ચલાવે તેનો બદલો પોતાની મરજી સુજબના કાયદામાં તે મેળવે. કેમકે યુરાઈની રાહ ચાલવાથી કાયદો મેળવવાની તે ગમે એવીખી મરજી કરતો હોય તોપણ

તેનાથી તેમ ક્ષયદો મેળવી શકાતો નથી; એ વાસ્તે તો હંમેશનું નક્કીજ થઇ રહેલું છે કે ભલાઈની રીતે ચાલવાથીજ ક્ષયદો હાંસલ થઇ શકે, અને પુરાઈની રીતે ચાલવાથી નુકસાનજ પેદા થાય.

ત્યારે એ બે રીતની ચાલમાંથી કઇ પસંદ કરવી જોઇએ તેની માણસને સમજણ મળવી જોઇએ. એ સમજણ દીન યાને ધર્મ આપે છે.

ધર્મ માણસને ભલાઈ અને રાસ્તીની રાહ દેખાડે છે, અને પુરાઈની રાહ કઇ છે તેથી ખુલ્લું કરે છે. પછી તે સમજાવે છે કે કુલ જગતમાં પાક દાદાર અહુરમજદનું રાજ્ય ચાલે છે, અને તેનાં રાજ્યમાં અશોઈ એટલે કુદરતને અનુસરતી ચાલે. કાયદો અમલ લોગવે છે; તેથી દુન્યામાં એવો નિયમ ચાલે છે કે ભલાઈની રાહ ચાલવાથી ઇન્સાન પોતાનાં રવાનને ઉંચે દરજ્જે લઇ જાય છે, અને ઉમદા કાયદાઓ હાંસલ કરે છે; પણ પુરાઈની રાહ ચાલવાથી તે પોતાનાં રવાનને હલકા દરજ્જા ઉપર ઉતારી પાડે છે, અને ભારી નુકસાનો ખમી છે.

એ ઉપરથી ધર્મ શિખવે છે કે ભલાઈ અને રાસ્તીની રાહ ચાલવુંજ માણસ માટે ડહાપણ ભરેલું છે. તે સમજાવે છે કે ભલાઈની રાહ ચાલવાથી કેઇ દેખીતાં સંકટો ખમવાં પડે તો તેથી ઇન્સાને ડરી

જવાનું નથી; એ સંકટો તો થોડાક વખતનાંજ હોય છે, અને જે કંઈ લલાઈની રાહ ઉપર મક્કમ મને ચાલવા માંડે છે તેના માર્ગમાંથી તેઓ બેલાંજ નિકળી જાય છે; અને માણસ લલાઈમાં જેમ આગળ વધતો જાય છે તેમ તેનું સુખ ખરેખર વધતું જાય છે. જ્યારે જે માણસ ધુરાઈની રાહ પસંદ કરે છે તેને ધુરાઈની રાહ ઉપર સુખ મળતું હોય એવું લાગે છે, પણ તે જેમ ધુરાઈની રાહ ઉપર ચાલતો જાય છે તેમ એ ખ્યાલી સુખો નજર આગળથી દૂર થઈ જાય છે, અને દરેક પગલે સંકટો ઉભાં થાય છે.

એટલા વાસ્તે ધર્મ સમજાવે છે કે ધુરાઈની રાહ ચાલવાની માણસને જ્યારેથી મરણ થાય ત્યારે તેના ધુરાઈ નતીજે આવશે એવું સમજીને તે વિષેના ખ્યાલ તેણે તુરત પોતાનાં મનમાંથી કહાડી નાખવો; અને તેણે હંમેશાં ધુરાઈને ધિક્કારતાં શિખવું; પણ લલાઈની રાહ ચાલવાની પોતાની મરણને તેણે હંમેશાં ટેકો આપવો. પોતાની અંગત ફરજો તેણે બજાવતા રહેવું. આખી દુન્યાનું અને એટલું જ લલું કરવાની તેણે મહેનત લેતા રહેવું. અને કુલ જોહાનનો સાહેબ અશે. દાદાર અહુરમઝદ કેવો લલાઈ ભરેલો છે તેના તેણે હંમેશાં ખ્યાલ કરતાં રહેવું; અને પોતાની લલાઈને લીધે તે કેવો મોહટો ફરજો લોગવે છે તે સમજી લેવું; અને તેના સર્વ સદગુણોનો અ-

બ્યાસ કરવો, અને તેઓની રોજ સેતાયશ કરવી, કે તેથી લલાઈની અસર તેનાં મન ઉપર થતી રહે અને તે લલાઈની રાહ પકડીને ચાલે.

આપણી પાક માજદયસ્તી જરથોશ્ટી દીન એવુંજ નેક શિક્ષણ આપે છે; તેથી ઈન્સાનની ફરજ છે કે તેનાં શિક્ષણોને તાબે રહીને તે ચાલે.

પ્રકરણ ચૌદમું

દીનની પક્ષ

‘સપેન્ત મઈન્યુ’ની બાજુમાં રહેવાની
ઈન્સાનની ફરજ

આપણે ઉપર જોઈ ગયા કે દુન્યાની તમામ ચીજોમાં બે મીનો કામે વળગેલા છે. તેઓમાંનો રૂઠો મીનો ‘સપેન્ત મઈન્યુ’ હસ્તીની ચીજોને જન્મ આપે છે, ઉગાડે છે, વધારે છે અને દોરોસ્તી બક્ષે છે; જ્યારે નુકસાનભર્યો મીનો ‘અંઝ મઈન્યુ’ તેઓમાં ઘટ, ખીગાક, અને નાશ ફેલાવે છે.

એજ મુજબ ઇન્સાનોની અંદરથી એજ નામના મીનો કામ કરતા જણાવેલા છે. ‘સ્પેન્ટ મઈન્યુ’ તેઓને રૂઠાં કામો કરવા જેવું છે, ત્યારે ‘અંથ મઈન્યુ’ તેઓને ખુરી રાહ તરફ દોરવાવાનું કરે છે. મગર એ બેમાંથી કોણ મુજબ ચાલવું તે વિષે ઇન્સાને સારી પેઠે વિચાર કરીને કામ લેવાનું છે.

એ બે મીનો વિષે પાક ગાથામાં કહેલું છે કે:
 “આએ બે મીનોમાંનો જે ભૂંડો છે તેણે ઘણુંજ ભૂંડું કાર્ય ધારણ કરેલું છે; અને ઘણાજ વૃદ્ધિવાળો મીનો જે (જાણે કે) ખુલ્લું આસમાનની અંદર સજ થયેલો છે તેણે અશોધ ધારણ કીધેલી છે. (તેથી) જે લોકો અશોદાદાર અહુરમજ્દની રૂડી મરજી મુજબ ચાલવા માગે તેઓએ સચાઈભરેલાં કાર્યો પસંદ કરવાં જોઈએ. ”
 (યસ્ન ૩૦, ક. ૫.)

ખરચીત, જે કાંઈ બહુ અને રાસ્ત છે તેજ દુન્યાનાં લોકોને ખરું અને હંમેશાનું સુખ મેળવી આપે છે, અને ખુરાઈથી તો ખરું દુઃખજ પેદા થાય છે. તેથી ઇન્સાનજાતને તો લાજમ છે કે તેણે સચાઈ ભરેલાં કામોમાં મથેલા રહેવું. સચાઈનીજ રાહ ખુદાએ ઇન્સાનો વાસ્તે લાયક ગણેલી છે, અને સચાઈની રાહ તેજ ‘સ્પેન્ટ મઈન્યુ’ ની રાહ છે. તેથી ઇન્સાનની ફરજ છે કે તેણે ‘સ્પેન્ટ મઈન્યુ’ ની પક્ષ

ધરીનેજ હંમેશાં ચાલવું, અને ‘અંત્ર મધન્યુ’ નાં
ઋર્થો તોડતા રહેવું.

દુન્યામાં રૂડી ચીજોનો વધારો અને ફેલાવો કરવાની
તેણે મહેનત લેવી જોઈએ; અને તે ચીજોને સારી
હાલતમાં રાખવાની ખત રાખવી જોઈએ. પોતાના
સંબંધમાં આવતાં સર્વે ઝાડપાનો, જનવરો અને
માણસોને તેણે દોરોસ્ત અને આસુદાં રાખવાં જોઈએ.
સર્વે રૂડા હુન્નરો અને ઉદ્યોગોનો પોતાથી ખને એટલો
ફેલાવો તેણે કરવો જોઈએ. તન સાથે મનનેથી દોરો-
સ્ત અને આસુદું રાખવાની તેણે મહેનત લેવી જોઈએ.
તેમાં તેણે દરેક રીતની ઘટતી કેળવણી લઈને સદ-
ગુણો ખીલવવા જોઈએ અને દુર્ગુણોને તેમાંથી હાંકી
કહાડવા જોઈએ.

‘અંત્ર મધન્યુ’ ની રાહ ઘણી લાલચ ભરેલી છે,
અને નખળો ઇન્સાન તે રાહ પર વારંવાર ફસી પડે
છે. તે લલચાઈને સુખ અને ફતેહ મેળવવા વાસ્તે
પુરાઈની રાહ તરફ દોડી જાય છે; પણ તે રાહ ઉપર
આવતાંજ તેનાં સુખ અને ફતેહના ખ્યાલો દૂર થઈ
જાય છે, અને તે શેકસ્ત અનુભવે છે; અને બીજાનેથી
તે ધાસ્તી અને નુકસાન ભરેલો થઈ પડે છે. તેથી ઇન્સાને
અંત્ર મધન્યુની રાહથી દૂર રહેવું જોઈએ.

દુન્યાની રૂડી ચીજોનો ખીગાડ અને નાશ થતો તેણે અટકાવવો જોઈએ; ભૂંડાઈ અને ખુરાઈનો તેણે નાશ કરવો જોઈએ; અને જ્યાં જ્યાં તેને દુઃખ નજર આવે ત્યાંથી તેણે તે હાંકી કહાડવાની મહેનત કરવી જોઈએ; અને સર્વે ઠેકાણે દોરોસ્તી, આસુહગી, આળાદી, લલાઈ, સુખ અને સંતોષનો તેણે ફેલાવો કરવો જોઈએ, કેમકે તેમાંજ ખરી ઇન્સાન્યત સમાયલી છે.

પ્રકરણ પંદરમું

દીનની રાહ

અરોાઇ અને દરવંદી

એક કામ સાફ છે એમ આપણને માલમ પડે, અને તેથી તે કર્યે, તો તે અરોાઇનું અથવા સંવાળનું કામ ગણાય.

એક કામ ખરાબ છે એમ આપણને જણાય, અને તોથી ચાહી ચીતીને તેવું કામ આપણે કર્યે, તો તે દરવંદી અથવા ગુનાહનું કામ ગણાય.

હરરોજ એ બન્ને જાતનાં કામો કરવાની આપણને ધણીએક તકો મળતી રહે છે; તેમાંથી જે સારાં

હોય તેજ કરવાની આપણી ફરજ છે, અને જે ભૂંડાં હોય તે આપણે નહિ કરવાં જોઈએ અને તે તોડવાં જોઈએ.

સહવારે જાગી ઉઠતાં સાથેજ ઘણાંકોને બિછાનાંમાં આળસા ધથી પડી રહેવાનું મન થાય છે. પણ આળસાઈ ભૂંડી ચીજ છે તેથી તેને મારી કહાડવી જોઈએ; અને સકાળે અને જાગતાં સાથેજ ઉઠવાની તબેહ પાડવી જોઈએ. ઉઠવા પછી સહવારની જે ઘટતી ફરજો છે તે નહિ બજાવવાનીથી ઘણાંકોને લાલચ થાય છે; પણ દરેકે એવી સર્વે ઘટતી ફરજો બજાવવી જોઈએ, તેથી દાતણપાણી વગેરે કરી લઈ નાહીઘોઈ લેવું જોઈએ, તથા ખુદાની ખરાં જીગરની સેતાયશ કરી લેવી જોઈએ, અને તે સાથે ભલીજ રાહે ચાલવાનો પકડો ઠરાવ હરરોજ યાદ કરવો જોઈએ. વડીલોની સેવા ચાકરી કરવી જોઈએ, તેઓને માન આપી ચાલવું જોઈએ, તેઓ જે કાંઈ સાફ કામ કરવા ફરમાવે તે તુરત બજા લાવવું જોઈએ. આપણા સરખાઓની તરફ તેમજ આપણાથી ઉતરતા તરફ આહ રાખીને વર્તવું જોઈએ, અને તેઓનાં સારાં કામોમાં બને એટલી મદદ કરવી જોઈએ. જન જનવરો તથા કુદરતની ચીજોની જતન રાખવી જોઈએ, અને કુદરતની વૃદ્ધી વાસ્તે તેઓનો જે ફેડો ઉપયોગ કરવાનો છે તે કરવો જોઈએ. વિદ્યા અભ્યાસપર આપણે

ધ્યાન આપવું જોઈએ, અને તેમાં કશી આળસાઈ કરવી નહિ જોઈએ. આપણા ધંધા ધાપામાં ઇમાનદારીથી વર્તવું જોઈએ, અને સર્વે સાથે બાઈ-બંધીથી ચાલવું જોઈએ.

એવાં જે કાંઈ અશોઈનાં કામો આપણને હરરોજ કરવાનાં છે, તે ઉમંગથી આપણે બજા લાવવાં જોઈએ; અને એથી ઉલટાં દરવંદીનાં સર્વે કામો મારી હુઠાવવાં જોઈએ. પાક ‘વીસ્પરદ’ મા કહેલું છે કે:

“ઓ મહાન દાનેશ્મંદ ખુદાને માનનારા જરથો-શ્તીઓ! કાયદા મુજબનાં અને લાયક મલાં કાર્યો પાર પાડવા વાસ્તે અને તેઓથી ઉલટાં ભૂંડાં કાર્યોને તોડવા માટે તમારા હાથ, પગ અને હુશ્યારી મથેલાં રાખો! બલા ઉઘમ માટે દરેક ખંતીલી કેશેશ કરો; અને ખાલી હાલતને (મીનોઈ) દોલતથી ભરપૂર કરો!”—
(વીસ્પરદ ૧૫, ૩૦ ૧.)

અશોઈનાં કાર્યો કરતાં રહેવાથી આપણા જીવને કરાર થાય છે, આપણી તંદરોસ્તીને ટેકો મળે છે, આપણી નૂરાણી ખીલતી જાય છે, અને સર્વે રીતનું ખર્ચું સુખ આપણી નજદીક આવતું જાય છે; તેમજ મરણ પછી ઉત્તમ સુખની બહેશ્તી હાલત આપણને મળે છે.

દરવંદીનાં કાર્યોથી તો એથી ઉલટું મળે છે. તેથી ખુરાં કાર્યો કરવાની ગમે એવી લાલચ થાય, અને મોજશોખ ભરેલાં ભૂડાં કાર્યો તરફ ગમે એવું મન ખેંચાય, તોખી અશોધનાંજ કાર્યો ઇન્સાને કરવાં જોઈએ, કેમકે તેજ ખરા ફાયદા ભરેલાં કાર્યો છે.

ગુચવણુભર્યા સંજોગો

ઘણાકેા સનમુખ કેઈ વખતે એવાં કાર્યો આવી પડે છે કે તે અશોધનાં છે કે દરવંદીનાં તે સમજ પડતું નથી; એવી વખતે તેઓએ પોતાના શિક્ષકો કે વડીલો કે બીજા જે કોઈનાં સલાહપણ ઉપર તેઓને વિશ્વાસ હોય તેઓની સલાહ લઈને ચાલવું. એવી સલાહ નહિ મળી શકે અને તેમાંનું કાર્ય કર્યા વગર ચાલતું હોય તો તે પડતું સુકવું; પણ જો તે કરવુંજ પડે તો પછી પાક નહયતથી જે સાફ લાગે તે કરવું. મગર જાણીજોઈને કાંઈ ખોટું કામ કરવું નહિ.

કોઈ વખતે એવું બને છે કે આપણાથી કોઈ વધારે જોરાવર માણસ દાખલા તરીકે આપણો હાથ પકડી આપણી પાસે કાંઈ ખોટું કાર્ય કરાવે છે; અને તેવી વખતે તે કાર્ય નહિ કરવાની ગમે એવીખી આપણી કોશિશો ફાવતી નથી. તો એવાં કાર્ય

માટે આપણે જોખમદાર નથી, પણ આપણા અવ્યયનો જીલ્લમથી ઉપયોગ કરનાર તે માટે જોખમદાર છે. તોપણ એવા ભૂંડા માણસોના સમાગમમાં બને ત્યાં સુધી નહિ આવવાની સૌએ સંભાળ લેવી જોઈએ.

ત્યારે ઇન્સાનને ઘટે છે કે તેણે દુન્યામાં સંભાળીને અને હિમ્મતથી ચાલવું, અને હંમેશાં અશોઈનાંજ કામો કરવાં, તથા દરવંદીના કામો નહિ કરવાં બલકે તોડવાં.

પ્રકરણ સોલમું

ગુનાહની તોજેશ

ખરી તોજેશ કેવી હોવી જોઈએ ?

કોઈ કીધેલા ગુનાહ વાસ્તે ખરાં દિલનો પસ્તાવો કરવો, તે ગુનાહ ફરીથી નહિ કરવાનો ઠરાવ કરવો, અને તે ગુનાહને તોડે એવાં કામો કરવાં, તેમાં ગુનાહની ખરી તોજેશ યા પતેત સમાયલી છે.

ઇન્સાનની ફરજ છે કે જ્યારેખી તે પિછાને કે એક કામ જે તેણે કરવું ઘટતું નહિ હતું તે કામ તેનીથી થયું છે ત્યારે તે માટે તેણે તોજેશ કરવી. ચોતે કીધેલું એક

કામ ખોટું અને અણુઘટતું છે એવું એક માણસ પિછાને, અને તોળી તે વાસ્તે કશો પસ્તાવો તે કરે નહિ, તો તે પાપમાં વધારે ને વધારે ડુબતો જાય અને દુઃખી થાય. પણ ઇનસાનને તો લાજમ છે કે ગુનાહના કાળુમાંથી અને એટલું જલ્દી તેણે બહાર આવવું. ગુનાહની લાલચોમાં ફસી પડવાથી તેણે પોતાને બચાવી લેવો જોઈએ, અને ગુનાહને તાણે થઈ જતાં પોતાનાં નબળાં મનને તેણે મજબૂતાઈ આપવાના ઇલાજે કામે લગાડવા જોઈએ.

એટલા વાસ્તે ઇનસાને પેહેલાં સમજી લેવાનું છે કે હરકોઈ ગુનાહ ઘણાજ ગેરફાયદા ભરેલો છે ; તેથી કશો ખરો ફાયદો આપણે મેળવી શકતા નથી. હરએક ગુનાહ કોઈ સુખ અથવા કોઈ ફાયદો મેળવી આપવાનો દેખાવ કરે છે ; પણ તે સુખ અથવા ફાયદાનો દેખાવ તદ્દનજ ખોટો છે; અને હરએક પાપ કરનારને દુઃખ વેઠવું પડે છે. તેથી અનુભવવાળાં અને ડાહ્યાં માણસોએ સર્વે ઇનસાનોને સલાહ આપેલી છે કે પાપથી દૂર રહેવું અને સવાબનાં કામો કરતાં રહેવું.

ધર્મનાં શિક્ષણથી, ડાહ્યા માણસોની શિખામણથી તેમજ પોતાના અનુભવથી જ્યારે ઇનસાન ગુનાહની બૂંડી અસર પિછાનતાં ચિંતે છે, ત્યારે હરકોઈ

શુનાહ કીધા પછી તેનામાં દલગીરી અને પસ્તાવો પેદા થાય છે. ખરાં દિલના પસ્તાવાથી માણસ પોતાનાં મનને મજબૂતાઈ આપતો જાય છે, અને ધીરે ધીરે તે પાપો ઓછાં કરતો જાય છે. એટલા વાસ્તે શુનાહની તોજેશ કરવાની ઇન્સાનને સલાહ આપવામાં આવેલી છે.

જેમ ઇન્સાન શુનાહથી બાહેર આવતો જાય છે તેમ કીધેલા શુનાહ માટેનો તેનો પસ્તાવો વધતો જાય છે, અને તે વધુ ઝડપથી પાપો છોડતો જાય છે. તે પોતાને ખુદાની હાજરનાજર સમજીને પોતાનાં પાપ માટે અફસોસ કરે છે, તે માટે પોતાની ખરાં દિલની દલગીરી બાહેર કરે છે, અને તે પાપ ફરીથી નહિ કરશે એવો પકડો ઠરાવ કરે છે, તેમજ એ ઠરાવને અમલમાં મુકે તેવાં કામો કરે છે.

જે કોઈ પાપ એવું હોય કે તેથી બીજા કોઈને બી નુકસાન પહોંચ્યું નહિ હોય તો તેવું પાપ ફરીથી નહિ થાય તેની સંભાળ રાખવી જોઈએ અને તે કામથી ઉલટું સવાબનું કામ કરવું જોઈએ; પણ જે કોઈ પાપ એવું હોય કે તેથી કોઈ બીજાને નુકસાન પહોંચ્યું હોય તો, એ મુજબ કરવા ઉપરાંત, તે ધણી આગળ તેને આપણાથી પહોંચેલાં નુકસાન માટે

હલગીરી બહાર કરવી જોઈએ, તેને ઘટતો બદલો વાળી આપવો જોઈએ, અને તેની સાથે બલાઈ કરી દેખાડવી જોઈએ, કે તેથી તેનાં મનનું સમાધાન થાય.

તો જ્ઞેશની અસર અને જશ્થાસ્તીઓનો

પાક ઠેરાવ

ગુનાહ માટેની ખરાં દિલની તોજ્જેશથી માણુ-
સની ગુનાહ કરવાની તબેહ ઉપર આંકેશ પડે છે.
તે પાપ ઓછાં કરતો જાય છે. બલાઈ માટેની તેની
કાળજી વધતી જાય છે. તે ખુરાઈને ધિક્કારતો જાય
છે. અને ખરાં દિલના પસ્તાવામાં ઉશ્કેરાયલી લાગ-
ણીને લીધે તે બલાઈ તરફ વધારે જોશથી ખેંચાય છે.
તેમજ સદગુણોના ખુદાવંદ દાદાર અહુરમજદ તરફ
તેનું દિલ ઘણા ગ્રાહ સાથે દોડે છે.

રથેશ્તીઓ નો પાક ઠેરાવ અવસ્તામાં જણાવેલો
છે કે:

“મારાં ઉડાં મનનથી, મારી વાચાથી અને મારાં
કામથી બલા વિચારો, બલાં વચનો અને બલાં કામોની
હું (લોકો આગળ) વખાણુ કરું છું. તમામ રૂડા વિચરા,
રૂડાં વચન અને રૂડાં કામોને મારાં ખરાં દિલની

લાગણીઓથી હું આહું છું; મારાં અંતઃકરણના ધિક્કારથી તમામ પુરા વિચાર, પુરા વચન અને પુરાં કામોને હું તર્ક કરું છું. ઓ પુદાની અમર્ગ અને ઉત્તમ સંપૂર્ણ શક્તિઓ ! મારાં પવિત્ર મન, વચન, અને કામનાં કાર્યોથી તથા મારાં દિલોજનથી જશ અને વખાણ તથા મારાં તનનો જીવ હું તમોને જનકૈસાનીથી અર્પણ કરું છું. અશોધની હું સેતાયશ કરું છું.”—
(યરન, ૧૧, ક્રં ૧૭-૧૮.)

મકરણ સતરમું

પુદાઈ ઇન્સાફ

પુદાઈ ઇન્સાફની ઉત્તમતા

હરેક જણની લાયકાત મુજબનું જે કંઈ હોય તેજ તેને મળે એવો પુદાના ઇન્સાફનો નિયમ છે. તે લલાંને લલું બદ્દે છે, અને પુરાંને પુરું આપે છે. જેઓ અશોધની રાહ ચાલે છે તેઓને તે સુખ ઉપજાવે છે; અને તે રાહથી દલટાં ચાલનારાંઓને તે દુઃખ પેદા કરે છે. એટલા વારતે આપણા મહાન પેગામબર અશો જરથોસ્તે કહેલું છે કે:—

“ઓ ઇન્સાનો ! આ (બુલન્દ) ફરમાનો જે મહાશાની ખુદાએ આપ્યાં છે તે તમે શિખોઃ અને દુઃખ તથા સુખના નિયમો (તમે ધ્યાનમાં ધરો) કે ભૂંડાંઓને માટે લાંબુ સંકટ તથા અશો લોકોને વાસ્તે (ખરો) ફાયદો (નિમાયતાં છે); અને એજ (કાયદા) મુજબ ‘ઉત્તમ સુખ’ હાંસલ થઈ શકશે.” (યસ્ન ૩૦, ક. ૧૧.)

ખુદાઇ ઇનસાફ એવો સંપૂર્ણ છે કે તે કદી ચુક કરતો નથી. માણસનો ઇનસાફ જે ચુકો કરે છે તેવી ચુકો કરવાનો તેનામાં મુદલ સંભવજ નથી. જે શહાદતો મુજબ ઇન્સાફ કરવાનો છે તેમાં ખરી કંઈ અને ખોટી કંઈ તે સમજવાનું માણસ માટે ઘણી વાર મુશ્કેલ થઇ પડે છે, અને કોઇ વાર તો તે ખોટી શહાદતોથી ખરી માની લે છે; જ્યારે ખરી શહાદતો તે ખોટી માને છે. તેથી માણસને હાથે વારંવાર નિર્દોષ શિક્ષા ખમે છે અને ગુનેહગારો છુટી જાય છે. વળી ચોરકસ દાખલાઓમાં તો ઘણી વાર ઘટે તેથી વધતી કે ઓછી શિક્ષા કરવામાં આવે છે. અને કોઇ વાર તો ઇનસાફ કરનાર માણસ જાણી જોઇને ખોટો ઇનસાફ કરે છે.

એવું કશું ખુદાના ઇનસાફમાં થતું નથી. દરેક માણસનું દરેક કાર્ય ખુદાની સંપૂર્ણ મનશક્તિનાં

હંમેશનું નોંધાઈ રહેલું છે. તેથી ખરી અને ખોટી શહાદતો તે તુરતજ પિછાની લે છે. વળી હરએક કાર્યનેા ખરેખરો અને લાયકજ બઢલો શું આપવો તે તે પૂરેપૂરું સમજે છે. તેમજ તે કોઈની રાખરખાવત કરતો નથી. રાજા કે પ્રજા, તવંગર કે ગરીબ, વિદ્વાન કે અભણ, એવા સર્વે કોઈ તેની ઇનસાફી નજરમાં સરખાજ છે. તેથી ખુદાનો ઇન્સાફ નહિ ચુકે એવો છે. તે ઘટે તેવોજ છે, અને ખરેખરોજ છે.

ખુદાઈ ઇન્સાફનું પરિણામ

એક રીતે જોતાં ખુદાઈ ઇન્સાફનું પરિણામ તુરતજ ઉપજે છે. માણસે કીધેલાં કાર્યની અસર તેનાં રવાન ઉપર તેમજ તેનાં તન ઉપર તુરતજ થાય છે. તે કાર્ય લલું હોય કે ભુડું હોય તેને અનુસરતીજ ભલ્લી કે ભૂંડી અસર થાય છે. એક લલું કાર્ય કરવાથી રવાનની ભલું કાર્ય કરવાની ખાસ્યતમાં તુરતજ વધારો થાય છે, તેમજ તે ભલાઇનો બઢલો મેળવવાની લાયકાત તુરતજ તેમાં આવે છે. અને મનપર અસર થવાથી મનની અસર તનપરથી તુરતજ થાય છે; અને તનની સુખાકારી અને આસુહગી હરએક ભલાં કાર્યથી તુરત ટેકો મેળવે છે. પુરાં કાર્યની અસર એથી ઉલટી થાય છે.

પણ માણસ ભલાં કાર્યો કરે કે ખુરાં કાર્યો કરે તે મુજબના આગે જીંદગીના સુખ દુઃખના સંજોગો હંમેશ કાંઈ તુરતજ મળવા જોઈએ એવું નથી. તેઓ મોઢે વહેલેથી આવે છે; અને તે આ જીંદગીમાં મળી ચુકા નહિ હોય તો આવતી જીંદગીના ઇન્સાફ વખતે તેનો હિસાબ લેવાય છે. અને જે સુખ દુઃખ આ જીંદગીમાં ભોગવવાનું બન્યું નહિ હોય તે આવતી જીંદગીનાં સુખ દુઃખમાં ઉમેરાય છે.

પાક જરથોશ્તી દીનની માન્યતા એવી છે કે માણસ મરણ પામીને બીજી જીંદગીમાં જાય ત્યારે પેહલાં તેનો ઇન્સાફ થાય છે. અને આ જીંદગીમાં તેણે શ્રીયત્તાં સવાગે. અને પાપોમાં જો સવાગે. વધારે હોય તો તેને સુમાળી હાલત મળે છે. પણ જો તેનાં પાપો વધારે હોય તો તેને દુઃખવાળી હાલત મળે છે. એટલે કે તેણે આ આખી જીંદગીમાં જેવી કરણી ચલાવી હોય તેવો તેનો ખડકો તેને આવતી જીંદગીમાં મળે છે. જે કેઈએ સામઠી રીતે લઘું કીધું હોય તેને લઘો ખડકો મળે છે, અને જે કેઈએ સામઠી રીતે ખુફું કીધું હોય તેને ખુરાં નતીજે મળે છે.

દુન્યામાં ઇન્સાફનો નિયમ ટકે છે તે ઇન્સાન વાસ્તે ઘણું કાયદા ભરેલું છે. ઇન્સાફના ટકવાથી ભલાઈને ફતેહ મળે છે; અને ખુરાઈ હાર પામે છે. અને ભલાઈ

કરનારને તે ક્ષાયદો મેળવી આપે છે અને પુરાઈ કરનારને દુઃખ ઉપજાવે છે, તેથી ઇન્સાનો ભલાઈની રાહ ઉપર આવતાં જાય છે. અને ભલાઈની રાહ ઉપર ચાલવાથીજ ઇન્સાન પોતાની બેહતરી મેલવી શકે છે. તેથી દરેક ઇન્સાનની ફરજ છે કે તેણે ઇન્સાફની રાહને માન આપીને ચાલવું.

મરણ અઢારમું

બહેશત અને દોજખ

મરણ પછીની જીંદગી

જ્યારે એક માણસનું રવાન તેનાં તનથી છૂટું પડી જાય છે, ત્યારે તે માણસ મરણ પામેલું કહેવાય છે. મરણ પછી તન તો કોઈ રીતે નાશ પામે છે, પણ રવાન નાશ પામતું નથી. તેનો આ જીંદગી સાથનો સંબંધ છૂટો પડે છે, અને ત્યાર બાદ તે મરણ પછીની જીંદગીમાં જાય છે. એ જીંદગી સુખ દુઃખના તરેહવાર તબક્કાઓની હોય છે. સુખના તબક્કાવાળી જીંદગીને ‘બહેશત’ ની જીંદગી કહેવામાં આવે છે; અને

દુઃખના તબક્કાવાળી જીંદગીને ' દોઝખ'ની જીંદગી કહેવામાં આવે છે.

મરણ પામેલા માણસે આ જીંદગીમાં પાપ કરતાં સવાળ વધારે કીધેલાં હોય તો તેને મરણ પછીની જીંદગીમાં કોઈ બેહુશતના તબક્કાની હાલત મળે છે; પણ જો તેણે સવાળ કરતાં પાપ વધારે કીધેલાં હોય તો તેને મરણ પછીની જીંદગીમાં કોઈ દોઝખના તબક્કાની હાલત મળે છે. એનું કારણ એ છે કે મરણ પછીની જીંદગીમાં પણ ખુદાના અશો કાયદાઓનું રાજ્ય ચાલે છે; અને ઈન્સાફની રીતે દરેક સવાળને જે બહલો ઘટતો હોય તેવોજ બહલો બરાબર આપવામાં આવે છે. માણસે આજે જીંદગીમાં જેવી કરણી કીધી હોય તેવો બહલો મરણ પછીની જીંદગીમાં તેનાં સવાળને મળે છે.

કરણી તેવી પાર ઉતરણી

માણસની કરણી મુજબની હાલત મરણ પછીની જીંદગીમાં તેનાં સવાળને મળે છે, તે વિષે અવસ્તામાં અલંકારીક ખ્યાન આવે છે. હાદોખત નસ્કના બચેલા ભાગ તરીકે જોખખાતા અવસ્તામાં કવિતાની રૂબે એવું જણાવેલું છે કે મરણ પામેલા માણસની કરણી

જાણે એક નારીનાં રૂપમાં તેનાં રવાનને સામે લેવા આવે છે.

ત્યાં જણાવવામાં આવે છે કે મરણ પછી અશોભાણુસનું રવાન પોતાને એવું સુખી સમજે છે કે તેનાં સુખમાં જનદાર દુન્યાના તમામ સુખો સમાઈ જાય; અને તેથી તે ખુશી ભરેલું થઈ જાય છે, અને ઉશ્તવદ ગાથાનું પવિત્ર ગાયન ગાય છે અને જ્યારે તે પોતાને બીજી જીવંતી માટે કુચ કરતું માને છે, ત્યારે બામદાદના જેવો અતિ ખુશનુમા વખત જણાય છે અને સુંદર લહેકીઓ આવે છે, અને સર્વ જાનુએથી જીવને રાહત અને ઉમંગ આપે એવા પમરાટ અપતા ઉમદા તથા ખુશનુમા બાગોમાંથી સફર કરતું તે પોતાને સમજે છે.

એ કુચ દરમિયાન તેની પોતાની ‘દરેના’ એટલે ‘કરણીનું સ્વરૂપ,’ એક ઘણીજ ખૂબસૂરત, ઉમદા ખવાસની, નરમંદ ચહેરાની, નવજવાન નારના આકારમાં તેની સનમૂખ નજર પડે છે. તે જોઈને મજકુર રવાન હેરત પામે છે. તેના પુછવાથી તે સ્વરૂપ તેને જણાવ્યું આપે છે કે: “ઓ અશો રવાન! હું તારી પોતાની ‘કરણીનું સ્વરૂપ,’ છું. જેટલી વહાલી હું તને હીસું છું, તેટલોજ વહાલો સર્વે ધનસાનોએ તને

ગણ્યો છે.” એ વિગેરે કહીને તે તેને બેઠ્ઠાનો માર્ગ દેખાડે છે.

એજ મુજબ ધુરાં માણસનું રવાન એથી ઉલટાજ દેખાવો જોય છે, અને દુઃખ ભરી સ્થિતિમાં જઈ પહોંચે છે.

(૨૨ મી યશ્તનો સાર.)

બહેશ્ત

મરણ પછીની જે હાલત ઉંચાં દરજ્જાની અને સુખ સગવડવાળી હોય છે તેને ‘ બહેશ્ત ’ કહેવામાં આવે છે. એનો અર્થ ‘ સર્વોત્તમ ભલી જીંદગી ’ થાય છે. ખરી બહેશ્તી હાલત તે આપણાં રવાનનીજ ચઢતી મીનોઈ હાલત છે, એવું હાદોખત નરકનાં જેવાં લખાણો પરથી સાફ જણાય છે. અને સંપૂર્ણ દરજ્જાની બહેશ્તી હાલત તો તમામ જ્ઞાની અને સંપૂર્ણ સુખ ભરેલી હોય છે. પણ બહેશ્તી હાલત એવી એકજ દરજ્જાની હોતી નથી. તેને ચઢ ઉતર દરજ્જાઓમાં વેંહેચી નાખવામાં આવેલી છે.

મરણ વખતે જે માણસની ભલી કરણી તેની ધુરી કરણી કરતાં વધારે હોય તેનું રવાન બહેશ્તમાં

દાખલ થાય છે. અને તેની ધુરી કરણી કરતાં તેની ભલી કરણી જેટલા પ્રમાણમાં વધારે હોય તેટલા પ્રમાણના ચઢતા દરજ્જાનું બહેશત તે પામે છે. એટલે પાક જરથોશ્તી દીનની માન્યતા એવી છે કે ધુરી કરણી બાદ કરતાં જેટલી વધારે ભલી કરણી બાકી રહે તેટલા ચઢતા દરજ્જાનું બહેશત તે વધારે ભલી કરણી કરનારનાં સ્થાનને મળે છે.

દોઝખ

મરણ પછીની જે હાલત હલકા દરજ્જાની અને દુઃખ અગવડભરી હોય છે તેને ‘દોઝખ’ કહેવામાં આવે છે. ‘દોઝખ’ નો અર્થ ‘ધુરી છંદગી’ થાય છે. દોઝખી હાલતનેથી ચઢઉતર તબક્કાઓમાં વેંહેચી નાખવામાં આવેલી છે.

મરણ વખતે જે માણસની ધુરી કરણી તેની ભલી કરણી કરતાં વધારે હોય તેનું સ્થાન દોઝખમાં દાખલ થાય છે. અને તેની ભલી કરણી કરતાં તેની ધુરી કરણી જેટલા પ્રમાણમાં વધારે હોય તેટલા પ્રમાણના દરજ્જાનું દોઝખ તે પામે છે. એટલે કે પાક જરથોશ્તી દીનની માન્યતા એવી છે કે ભલી કરણી બાદ કરતાં જેટલી વધારે ધુરી કરણી બાકી રહે તેટલા

ચઢતા દરજ્જાનું ઢોજખ તે ખુરી કરણી કરનારનાં રવા-
નને મળે છે.

પાપીમાં પાપી માણસ વાસ્તેખી આશા

એ મુજબ મરણ પછીની જીંદગીના તરેહવાર તબક્કાઓ રાખવામાં આવેલા છે: લલામાં લલી અને ઉત્તમ સુખ અને આનન્દવાળી હાલતથી તે છેક ખુરામાં ખુરી અને ભારીમાં ભારી દુખ: અને સંતાપવાળી હાલત સૂધીના તરેહવાર દરજ્જાઓ છે. એટલું છતાં એમાંની ઉત્તમમાં ઉત્તમ હાલતનેખી પોંહચના જવાનું પાપીમાં પાપી માણસ વાસ્તેખી ખુદલું છે. તેથી ગમે એવા પાપી માણસેખી હારી ખાવાનું નથી. તે જેટલી લલાઈ કરી લેશે તેટલો ક્ષયદો મરણ પછીની જીંદગીમાં તેનું રવાન મેળવશે. તેમજ હરેક લલાં ધન-સાનેખી પોતાની લડી કરણી ઘણીજ ઉલટથી વધારતા જવું જોઈએ. અણહદ સુખવાળી ઉત્તમ હાલત માટે તો તેણે ભારી, ચાલુ અને ખંતીલી કાશેશેા કરવાની છે.

અશોઓના ફરોહરો

ફરોહરોનું પાક અવસ્થામાં યથાજ

ફર્વદ્દીન યશ્તમાં જણાવેલું છે કે હરએક ચીજનું ફરોહર હોય છે. જશો દાદાર અદુરમજદ અને અમે-વાસ્પંદો તથા યજ્ઞોનાં ફરોહરો હોય છે; તેમજ આતશ, પાણી, જમીન, ઝાડપાન, જાનવરો અને માણસો વીગેરેનાં પણ ફરોહરો હોય છે. (ફ. ૮૦-૮૫.)

સર્વે અશોના ફરોહરો સેતાયશ લાયક હોય છે; અને દુન્યાનાં કારોબારમાં તેઓ ઘણાં મદદગાર હોય છે. (ફ. ૨, ૪, ૪૩ વીગેરે.)

માણસોનાં ફરોહરોમાં શુજરેલાનાં ઉપરાંત જીવતાનાં તેમજ હવે પછી જનમનારાંઓનાં પણ ફરોહરો હોય છે (ફ. ૨૧.)

શુજરેલાં માણસોનાં ફરોહરો કરતાં જીવતાં માણસોનાં ફરોહરો વધારે અસરકારક જણાવેલાં છે. (ફ. ૧૭.)

અશોઓનાં ફરોહરો ઇન્સાનને તરેહવાર રીતે-મદદગાર થઈ પડે છે: કેઈ બચકર મુશ્કેલીઓ આવી

પડે ત્યારે (ક્ર. ૨૦), કોઈ દુરમનો યા અદેખાઓ હેશન કરે ત્યારે (ક્ર. ૬૯), તેમજ કોઈ ભુંડાઈ, ભુરી શક્તિઓ કે દુઃખદર્દી આવી પડે ત્યારે (ક્ર. ૭૧) તેઓ મદદે બોલાવનાર ઇન્સાનનો બચાવ કરે છે.

જે કોઈ તેઓને ખરાં દિલથી પિછાનીને તેઓને મદદે બોલાવે છે તેને તેઓ મોહુટાઈ અને કૃતેહમંદ જોર બક્ષે છે (ક્ર. ૧૮); તેઓ બચાવ, બક્ષેશ અને દોરોસ્તી આપે છે (ક્ર. ૨૪); તેઓ અજીત લડનાર હોય છે (ક્ર. ૩૫, ૪૫); જેથી જગ્યાએ અશો માણસો અશોઈને દિલ લગાડી રહેલા હોય છે તે જગ્યાએ તેઓ પહેલાં જાય છે (ક્ર. ૨૫) અને દુન્યાની આખાદીના ઇલાજે તેઓ લેય છે (ક્ર. ૪૩).

ફરોહરોની પાક અવસ્તામાં સેતાયશ

એ મુજબ અશોઓનાં ફરોહરો દુન્યામાં અશો-ઇનો ફેલાવો કરવામાં મથેલાં હોય છે, અને હરકોઈ ઇન્સાને તેઓને મદદે બોલાવવાથી તેને બલાઈની રાહે તેઓ મદદ આપતાં રહે છે. તેથી તેઓની સેતાયશ કરવાનું રૂડું ફરમાન આપણને મળેલું છે; અને તેઓને નીચે મુજબ યાદ કરવા જણાવેલું છે:—

“ અશો લોકના ભલાં, અસરકારક અને પવિત્ર ફરોહરોની હું સેતાયશ કરું છું; તેઓને મદદે યોલાવું છું; તથા તેઓની વખાણ ગાવું છું;.....કે જેઓ (ભલાઈની રાહ) મદદે યોલાવનારને બચાવ આપનાર હોય છે, (તેઓને) ચાહનારને બક્ષેશ આપનાર હોય છે, ખીમારને દોરોસ્તી આપનાર હોય છે, તથા જે કોઈ અશો હોય તેને ભણું નૂર આપનાર હોય છે, ...જ્યારે બુંડાંઓ તરફ તેઓ દ્રઢતાથી વર્તનારાં હોય છે.....અશો લોકોની મદદે તથા ખુરું કરનારાંઓની ખુરાઈ કોતાક કરવા તેઓ ઝડપે જાય છે.”
[૧૩ મી યસ્તના ૨૧, ૨૪, ૩૧, અને ૩૬ મા ફકરાઓના ભાગો.]

અશોઓનાં ફરોહરોની બહાલસરી યાદ કરવાથી ખીજા ફાયદાઓ સાથે એક અગત્યનો ફાયદો થાય છે. એવી યાદ કરવાથી તેઓનાં ભલાં કામો ઉપર આપણું મન લાગે છે. તેવાં ભલાં કામો કરવાની આપણામાં લાગણી પેદા થાય છે, અને તેઓને પગલે ચાલવાની આપણને ઉલટ આવે છે.

ખરચીતજ જેઓ ભલાઈની રાહ ઉપર મથેલાં હોય તેઓની યાદ સારી તકોએ કરવી, અને તેઓની ભલાઈપરથી ધડો લેવો એ ઘણી ડહાપણ ભરેલી રસમ છે.

જરથોશ્તી દીનના ખુદાની

પાક માઝદયરની જરથોશ્તી દીનની ખુબીઓ

‘ ધર્મ ’ અથવા ‘ દીન ’ એ એક ઉંચા પ્રકારનું શિક્ષણ છે. માણસે દુન્યામાં કેવી ચાલચલણ ચલાવવી જોઈએ તેની સમજણ તે આપે છે ; અને માણસના સંબંધમાં આવતી સર્વે ચીજોની ખરી ખાસ્યત શું છે, અને તે ચીજો સાથે તેણે કેમ વર્તવું જોઈએ તેની તે સમજ પાડે છે.

મુખ્ય રીતે ‘ ખુદા ’ ‘ જોહાન ’ અને ‘ ઈન્સાન ’ એ બાબતોનું જ્ઞાન ધર્મ આપે છે ; તેઓનો એક બીજા સાથેનો સંબંધ તે સમજાવે છે ; માણસની જીંદગીની નેમ શું છે તે તે શિખાવે છે ; અને તે નેમ પાર પાડવાનો રસ્તો કયો છે તે તે દેખાડી આપે છે. એ સર્વે બાબતો વિષે જે સમજ જરથોશ્તી દીન આપે છે તે ઘણીજ સંતોષ ભરેલી જણાઈ છે.

‘ ખુદા ’ વિષેનો પાક જરથોશ્તી મહાકવિનો વિચાર ઘણીજ ચોખ્ખો અને મોહટાઈ ભર્યો છે : તે શિખાવે છે કે ખુદા એકનો એકજ છે, અને તે તમામ ભલો

છે. તેનામાં કશી પણ બુરાઈ પાધરી કે આડકતરી રીતે હસ્તી ધરાવતી નથી; તેથી બલાઈમાં તે સંપૂર્ણ છે. તેનામાં તમામ સદ્ગુણો પૂરેપૂરા ખીલેલા છે, તેથી તે આપણી સેતાયશ લાયકનો છે. આપણને જરૂરની સર્વે ચીજો તેણે બનાવી છે. પોતાની બુલંદ શક્તિઓથી તેણે આખું જગત પેદા કીધું છે અને તેને તેઓથી તે ટકાવી રાખે છે. એ બુલંદ શક્તિઓનાં ફિલ્સુફીબરી અને મનપર અસર કરે એવી તફસીલ જરૂરથી મજબૂત આપે છે. આવા સર્વોત્તમ સદ્ગુણો ધરાવનાર બુદ્ધાને પવિત્રાઈ, બલાઈ અને મોહટાઈનાં નમુના તરીકે આપણી સન્મુખ આપણે ધર્મ ધરે છે. અને તે મહાન સદ્ગુણોને અનુસરીને ચાલવા અને આપણ સર્વેમાં તેઓની ખીલવણી કરવા તે સુચવે છે.

‘જગત ’નું’ જ્ઞાન આપણાં આપણે ધર્મ સમજ પાડે છે કે જગત બે જાતની હસ્તી ધરાવે છે: એક મીનોઈ અને બીજી ગેતીક. એમાંની પહેલીનું જ્ઞાન મીનોઈ રીતે એટલે મનમાંજ થઈ શકે છે, જ્યારે બીજીનું જ્ઞાન શરીરની મારફતે થાય છે. બુદ્ધા અને તેની શક્તિઓ તથા માણસનું જ્ઞાન અને સર્વે ફરે-હરે મીનોઈ હસ્તીમાં સમાયલાં છે; જ્યારે દુન્યાની સર્વે ખાકી ચીજો ગેતીક હસ્તીમાં સમાઈ જાય છે. ગેતીક હસ્તીની સર્વે ચીજો ઇન્સાનને કામ આવી શકે એમ છે; તેથી ઇન્સાનની ફરજ છે કે તેઓને તેણે

પોતાની મીનોઈ બેહતરી માટે વાપરવી, અને જે
ચીજો તેના પાધસ સંબંધમાં આવે તેની તેણે જતન
રાખવી, તેઓને નકામી ગણીને કોઈએ ધિક્કારવી
નહિ; તેમજ રવાનથી ચઢતી ગણીને તેને ઘટે તેથી
વધુ અગત આપવાની પણ કોઈએ ભુલ કરવી નહિ.

આપણી અશો દીન વધુ સમજાવે છે કે તમામ
જગતમાં 'ખુદાનું' લલાઈ ભર્યું રાજ્ય ચાલે છે; તેથી
સર્વે ચીજો ઇન્સાફ અને રાસ્તીના કાયદાને તાબે રહે
છે; અને એજ કાયદા મુજબ રવાન પણ પોતાની
બેહતરી મેળવી શકે છે. અને ખુદાની મદ્દાન મીનોઈ
શક્તિઓ એ અશો કાયદાને ટકાવે છે; તેથી તેઓ
તરફ ઇન્સાને માન ધરાવવું જોઈએ, અને તેઓને
અનુસરીને ચાલવું જોઈએ; કેમકે તેમ કરવાથીજ
આપણે મીનોઈ બેહતરી મેળવી શક્યે. વળી ખુદાના
ઉત્તમ સદ્ગુણોની સેતાયશ હુમેશાં કરવા તે શિખવે
છે; કારણ કે તેમ કરવાથી ઉત્તમ સદ્ગુણો તરફ
આપણું મન ખેંચાયલું રહે, અને આપણામાં તેઓની
ખીલવણી કરવામાં મદદ મળે.

‘માણસ’ ત્રિષે જ્ઞાન આપતાં આપણી લલી
માઝદયસ્ની દીન સમજાવે છે કે માણસનું રવાન અમર્ગ
અને મીનોઈ છે; તેણે આએ હસ્તીમાં લલાઈમાં આગળ
વધવા માટે મહેનત દેવાની છે. એ કોશેશમાં તેને

પ્રુદાના અશો કાયદાની અને તેની પાક પેદાયશોની મદદ લેવાની છે; તોખી એ કૌશેશ તો પોતાની રાજપ્રુશીથી અને પાક હિયાનતથી તેણે પોતાની મેળેજ કરવાની છે. એ કૌશેશનું પરિણામ અશોધના કાયદા મુજબજ નિપજે છે; એટલે બધાં કામો કરવાથીજ તે બલાધમાં આગળ વધી શકે છે; જ્યારે ખુરાં કામો કીધાથી તેનામાં ખુરાધનો વધારો થાય છે. એજ કાયદો માણસનાં મરણ પછી તેનાં રવાનને લાગુ પડે છે અને માણસની આ દુન્યામાંની કર્ણી મુજબની હાલત મરણ પછી તેનાં રવાનને મળે છે.

એ સર્વે ઉપરથી એવું અનુમાન નિકળે છે કે સર્વે ચીજો પ્રુદાનાં બલાધ ભર્યાં રાજને તાળે છે; તેથી આપણુ સર્વે માણસો, જાનવરો વગેરે એકજ બધાં રાજની પ્રજા છિએ; એટલે સર્વેએ એકબીજા સાથે બલાધના સંબંધથી રહેવું જોઈએ અને આપણે સર્વે બધી ચીજોને જતનથી વાપરવી જોઈએ; જાનવરો જે દુન્યાની ઉપયોગી પેદાયશ છે તેની તરફની ફરજો બજાવવી જોઈએ; અને જાત કે ધર્મના કશાળી તફાવત વગર સર્વે માણસો તરફ ભાઇબંધીની ધણીજ દિલસોજ લાગણી ખીલવવી જોઈએ.

આવાં ઉત્તમ શિક્ષણો મુજબ ચાલનાર લોકો ખરચીતજ ઘણાં સદગુણી અને મુખી રહેવાં જોઈએ. અને જરથોશ્ટ્રી કેમ હંમેશાં એક સદગુણી અને મોહટાઇ ભરેલી કેમ જણાતી આવી છે. અને ન્યારેખી આપણી અશે. દીન ઉપર આપણાં લોકે ખાસ અને ઘટતું ધ્યાન આપ્યું છે ત્યારે સદગુણ, બાહોશી અને જાહોજલાલીમાં તે અસાધારણ મોહટાઇએ પહોંચી ગયલી જણાઈ છે.

ભલી માઝદયરની દીનની અવસ્તામાં સેતાયશ

એવી અશે દીનની પાક અવસ્તામાં વાજળી વખાણ થયલી છે કે:

“ સર્વોત્તમ સત્ય ધરાવનાર, મહાન દાનેશમંદ ખુદાથી જાહેર થયલું અશે જ્ઞાન જે ભલી માઝદયસ્ત્રી દીન છે તેની હમે સેપાસ અને સેતાયશ ગાઈએ છીએ, કે જે ભલો રસ્તો દેખાડનાર, ભલાઈનો વધારો કરનાર, ખીગાડ સાફ કરનાર, ફિદાગીરી ઉસ્કેરનાર, અશે, સદગુણો હાંસલ કરાવનાર, વખાણ અને ફેલાવો પામેલી, સરસ રીતે અસર કરનાર, ઝડપથી અસર કરનાર, અખંડ અસર ધરાવનાર

અને તમામ પવિત્ર કરનાર છે, કે જેને માટે અશો
જરથોસ્તે લલી ખાહેશ કીધી કે: ‘એ. સર્વોત્તમ
સત્ય ધરાવનાર, મહાન દાનેશમંદ ખુદાથી જાહેર
થયલાં અશો ડહાપણુ! તારાં (મીનોઈ) તખ્ત
ઉપરથી તું ઉભું થા, અને તારા (મીનોઈ)
મહેલમાંથી બહાર આવ. જે તું આગળ હોય
તો જરા મારે વાસ્તે થોળ; જે પાછળ હોય
તો મને આવી મળ; કે તારાં શિક્ષણના ફેલાવાથી
અને તેનાં મનનથી તમામ સુલેહ શાન્તિ ફેલાય અને
સબળે ઠેકાણે રૂડો વહેવાર ઉભો થાય, સર્વે માર્ગો
સલામત અને મોકળા થાય, પડાડો ધાસ્તી વગર
પસાર કરાય, જંઝલો વગર મુશ્કેલીએ પાર થાય,
અને પાણી પર સહેલાઈથી હંકારાય. ’” (દીન યસ્ત,
ફ. ૧-૩).

